صدارتی ایوارڈ یافتہ
ویندی رُت دی شام
سرائیکی افسانے
محمد حفیظ خان

ویندی رُت دی شام

سرائیکی افسانے

محمد حفیظ خان

اس کتاب کا یہ ایڈیشن اکادمی ادبیات پاکستان کے تعاون سے شائع کیا گیا

سرائیکی افسانے

ویندی رُت دی شام

اکادمی ادبیات پاکستان سے ہجرہ صدارتی ایوارڈ یافتہ

محمد حفیظ خان

(تمغۂ امتیاز)

ملتان انسٹی ٹیوٹ آف پالیسی اینڈ ریسرچ ملتان

Vaindi Rut Di Sham

(Saraiki Short Stories)

by

Hafeez Khan

(Tamgha-e-Imtiaz)

Publishers: **Multan Institute of Policy and Research**

62/B Sakhi Sultan Colony- Multan.

Price: Rs. 250/-

ویندی رُت دی شام

سرائیکی افسانے

محمد حفیظ خان

پہلا ایڈیشن : فروری 1990ء

ڈوجھا ایڈیشن : جنوری 2019ء

مطبع : بی پی ایچ پرنٹرز، لاہور

مل : 250 روپے

raihafeezkhan@gmail.com

اماں ہوریں دے ناویں

جنہاں

میکوں زبان ڈتی،

زبان دی شناس ڈتی

کہانی اتنی پرانی ہے جتنی انسان دی آپنی تاریخ، بھانویں ایہہ پتھریں تے تصویریں دی شکل اِچ، بھانویں تحریر تے یاوت سینہ بہ سینہ چلدی روایت۔ ایہہ انسان دے اندر تے باہر ڈوہیں نال تعلق رکھیندی اے۔ کہیں ایں کوں سدھے سادھے انداز اِچ ڈِٹھے تے کہیں تجریدی اَکھ دے نال، تے کجھ لوگ اِنجھے وی ہن جہاں ظاہر دی اَکھ نال اناں مسائل کوں آپنا موضوع بنائے جیہڑے انسان دی اندرونی ترٹ پھرٹ دا اظہار ہن۔ حفیظ خان دے افسانے ایں قبیل نال تعلق رکھیندن۔

حفیظ خان دے قلم اِچ اے طاقت ہے جو کردار نگاری ویلے نکی نکی جزئیات کوں وی آپنی اَکھ توں اوڈھرنیں تھیون ڈیندا۔ مشاہدے تے اُوندی گرفت ہے۔ کردار دی سیرت بیان کریندے اوہ اُوندا پورا سراپا بیان کر ڈیندے۔

حفیظ خان دے افسانے اساڈے آپنے وسیب دے افسانے ہن۔ جہاں دے کرداراں کوں اساں آپنے چار چوفیر ٹردے پھردے، الیندے بلیندے ڈیکھدے ہیں۔ اناں کرداراں اُتے اناں دی گرفت اناں دے ڈونگھے مشاہدے دا پکا پکا ثبوت ہے۔ ایہہ افسانے سرائیکی ادب اِچ یقیناً ہک بہوں اہم مقام دے حامل ہن تے قاری تے نویں آون والے افسانہ نگاریں تے یقیناً اثر چھڑیسن۔

عامر فہیم

(1989ء)

سرائیکی ادب دا نواں موسم ہے، شاعری ہووے یا افسانہ ہک معاصر ڈکشن آپنا رنگ روپ پیا کڈھیندے۔ نواں لکھن آلا ایہہ ڳالھ جاݨ ڳے جو اُوندا مخاطب ہُݨ کون ہے تے اوہ اے ساری کھیڈ کیندے پاروں پیا رچیندے۔ جینکوں اساں معاصر ڈکشن آکھسوں او ہُݨ لکھݨ تے پڑھݨ آلیاں دی ہک سانجھ ہے، ہک راند ہے جیڑھی اُورل مِل پئے رسیندن۔

ساکوں ایہا کھیڈ، ایہو تماشہ حفیظ خان دے افسانیاں وچ نظر دے۔ اوہ آپنے ایں کم کار وچ آپݨی سنگت دے نال کھڑے۔ ایہوں لگدے اُوندے افسانے ساڈے وس وسیب اِچوں آپے ڈُس پئن۔ کہانیاں وچ آوݨ والے کردار آپݨی ڳالھ آپ پئے اگاں ٹریندن تے آپنا مچ آپ پئے بکھیندن۔

حفیظ خان کہیں ڈکھ کوں سُکھ تے کہیں شام کوں سویل کرن دا آہر نی کیتا۔ اُوں تاں آپݨی اُنگلیں دی چیتر بہار ورتی ہے باقی چاک تے مٹی ایں وسیب دی آپݨی ہے۔

رفعت عباس

27 مارچ 1990ء

چھپیا لفظ نی مَردا

بَھل ءِ پکے اَٹھاوی سال لنگھ ءِگن "ویندی رُت دی شام" دے پہلے ایڈیشن کو چَھپے۔ کل دی گالھ ہے ملتان دی بوہڑ گیٹ والی اَلنگ تے نویں نویں بنے ہوئے احمد آرکیڈ وِچ سئیں ذوالفقار علی بھٹی دے "نایاب کمپیوٹر گرافکس" دے وَل وَل پھیرے جو کہیں طرحاں اِیں کتاب دا اِجھا ٹائٹل بَن ونجے جیڑھا جو نہ صرف نویکلا ہووے بلکہ کتاب وچ شامل افسانیاں کوں وی علامتی سطح تے نشابر کریندا ہووے۔ بہر حال سئیں رحیم طلب جیہے محبتی دوست دی کتابت تے ذوالفقار علی بھٹی دے ٹائٹل نے کتاب کو جتھ سوہنٹرپ عطا کیتا اُتھ میڈے لفظیں کوں وی اَجھی تاثیر مِلی جو نہ صرف اکادمی ادبیات پاکستان نے اِیکوں 1990ء دی بہترین سرائیکی کتاب دا "خواجہ فرید ایوارڈ" ڈِتا بلکہ اے کہانیاں میڈی بھرویں ادبی سُنجان دا باعث وی تھیاں۔ اَٹھاوی سالاں دے اِیں پندھ وچ بھاویں جو میڈیاں ڈِھگ ساریاں کتاباں چھپیل تھیاں پر "ویندی رُت دی شام" دیاں کہانیاں اَج وی آپنی شناخت آپ ہِن۔ اِیں مجموعے دیاں ساریاں کہانیاں جتھاں اُردو وچ وَل وَل ترجمہ تھیندیاں رہیاں اُتھ اِناں وچوں اکثر انگریزی روپ وچ وی آ چُکن۔ ساڈے

سندھی دانشور سئیں پرویز ہوراں ایں پوری کتاب کوں سندھی زبان وچ ترجمہ کرن توں بعد پہلے تاں معروف سندھی ادبی رسالیاں وچ چھپوائی رکھیا تے وَل ''ویندی رُت جو شام'' دے ناں نال پوری کتاب اِی چھاپ چھوڑی۔اے یقیناً اُناں دی سرائیکی زبان نال محبت دا کرشمہ ہئی جیڑھا ہُن تک بیا کہیں کتاب دے حصے وچ نی آیا۔

''ویندی رُت دی شام'' دے حصے وچ ہک بیا اعزاز وی آیا۔جڈاں جو اِیں کتاب دے چھپن دا ارادہ تھیندا وَدا ہا اُناں ڈینہاں پاکستان ٹیلی وژن لاہور توں ادھے گھنٹے دا سرائیکی پروگرام وی شروع تھیا جیندے پروڈیوسر سئیں اسلم قریشی ہِن۔اُناں دے آکھن تے ایں مجموعے دی عنوان والی کہانی ''ویندی رُت دی شام'' دی ڈرامائی تشکیل ''اپا پیپ'' دے ناں نال تھئی جیندے وچ مرکزی کردار وسیب دے مہاندرے فنکار عاشق راہی مرحوم نے ادا کیتا۔اے ڈراما آپنے موضوع تے کہانی دی گرفت دے سبب پاکستان ٹیلی وژن دے آرکائیو وچ محفوظ کر گھدا گیا۔

چھیکڑ وچ اِیں کتاب نال جُڑی ہوئی ہک ہِئی گالہہ۔1989ء وچ میڈے ڈرامیاں دی کتاب ''کچ دیاں ماڑیاں'' آئی تے 1990ء وچ ''ویندی رُت دی شام''۔1994ء دی اہل قلم کانفرنس وچ اِناں ڈوہائیں کتاباں کوں اُوں ویلے دے صدرِ پاکستان فاروق خان لغاری نے ''خواجہ فرید'' نال منسوب اکادمی ادبیات دے صدارتی ایوارڈز نال نوازیا۔اِناں اُتے نقد ملن والے انعام سٹھ ہزار روپے کوں میں ایڈے اُوڈے خرچ کرن دی بجائے برکت کیتے آپڑیں ملتان والے گھر دے اریاں تے خرچیا جو میڈے قلم دی کمائی اُتے حُرمت اُسر کراہیں لوکیں دے سامنے آوے تے وَل ایویں تھیا۔

میڈی خوش قسمتی جو اُٹھاوی سالاں توں بعد وی ''ویندی رُت دی شام'' دی طلب اتنی وَدھ گئی جو اَج دے ریسرچ اسکالر اِیں کتاب دیاں فوٹو کاپیاں تے گزارا کرن

دی بجائے اصل کتاب دا تقاضا کریندے ہن ۔کمال گالہہ اے تھئی جو ایندا نواں ایڈیشن چھاپن سانگے میڈے کول ایں کتاب دی آپڑیں کاپی وی کائناہئی ۔اے تاں بھلا تھیوے سئیں پروفیسر ڈاکٹر نسیم اختر دا جواُناں نے ایندی ہک فوٹو کاپ عطا کرتے ایں نویں ایڈیشن کوں ممکن بنایا۔ ثابت تھیا جو چھپیا لفظ نی مردا۔ اے وَل وَل نسر دے، وَل وَل اُبھردے بھاویں جو کوئی رُت ویندی پئی ہووے یا آندی پئی ہووے۔

December 12,2018

محمد حفیظ خان

3-B, Block10

Askari Appartments-1

DHA Phase-2, Islamabad

ڈوجھی گالھ

سرائیکی ڈرامیاں دی پہلی کتاب ''کچ دیاں ماڑیاں'' دی دوستاں نے جیں طرحاں پذیرائی کیتی ہے اُو نے میکوں افسانیاں دا ایہہ مجموعہ تہاڈی خدمت اِچ پیش کرن دا حوصلہ ڈتے۔ جے ایہہ حوصلہ پہلے کر گھناں ہا تاں ایہہ کتاب تساں شاید 1975ء اِچ پڑھ چکے ہوودا...... بہر حال ہُن وی ایڈی دیر نیں تھئی۔ اناں کہانیاں اِچ میں کیا لکھے تے کیوں لکھے...... ایندے واسطے اگلے صفحے تہاڈے منتظر ہن۔ ہا ہک گالھ ہئی......اوا ے کہ ایں کتاب دی ظاہری خوبصورتی واسطے میں ''نایاب گرافکس'' دے ذوالفقار بھٹی دا تھورائیت ہاں۔

حفیظ خان

21/مارچ1990ء

6-اِحسن کالونی سورج میانی روڈ

ملتان

ہک ادبی سوکھڑی

سرائیکی افسانہ حالات دی گُھر ہن وچوں دھاپے دھوڑے کھاندا تے ہُن انہاں راہواں تے اگونہیں پندھ کریندا نظر آندے جتھاں پاکستان دی قومی زبان اردو یا علاقائی زباناں دا افسانہ پندھ کریندا پئے۔ سرائیکی افسانے ادبی منزل دی ترِیہویں بُرزی کوں جہاں مشکلاں تے اوکھائیاں نال ہتھ لاتے، اگوں تے ودھے او کہیں توں اوڈھیر کائینی۔ ذرائع ابلاغ دی کمی، پڑھن آلیاں دی بے رُوحی، اشاعتی اداریاں تے لکھاریاں دی تھوڑ۔ ہُن اللہ دا فضل ہے جو کل تیئں سرائیکی افسانہ لکھاریاں دی چپے جیڈی فہرست ہُن گٹھیں تے دِگھر گئی اے تے حفیظ خان ایں فہرست وچ آپنا نویکلا مقام رکھیندن۔

حفیظ خان دی اصل سنجان تاں سرائیکی ڈرامہ ہے۔ آپ سرائیکی ڈرامے دے مُوہری لکھاری ہن تے پہلے صاحبِ کتاب ڈرامہ نگار ہن پر افسانہ، ڈرامے توں وی پہلے دا لکھدے پئن۔ حفیظ خان اعلیٰ تعلیم یافتہ تے انصاف دی کرسی تے بہہ تے لوکاں دے نیاں چکاون والے انسان ہن۔ لوکاں دے مسائل، وسیب وچ چھک تان' والے اسباب' جھیڑیاں جھٹیاں دے نتیجے تے انسانی زندگی کوں پیش آون والے دِھکے دھوڑے ہر ویلے

انہاں دی میز تے ڈِھگ لگے رہندن۔ آپ انہاں مسائل تے مشکلات دا نہ چھڑا مطالعہ تے مشاہدہ کریندن بلکہ انہاں بارے سوچ وچار کرتے انہاں دا حل وی گُلیندن۔ سوچ وچار دی ایہا بِک انہاں دے اندر دے حفیظ خان کوں شعور، فہم تے ادراک دے اتنے ڈھیر سارے سوجھل رستیاں دا سونہاں کر ڈِتے جو کہیں وی ویہی مسئلے دا گھُر ا ہیرا چاتے اُوندے انت تئیں پُجد یاں انہاں کوں اوکھ نیں تھیندی۔

افسانہ مسائل دا اولنا ہوندے۔ ہر افسانے وچ کوئی نہ کوئی نکتہ ہوندے جیکوں افسانہ نگار لفظیں دے غلیفاں اِچ رکھ تے قاری کوں پیش کریندے۔ حفیظ خان ہوریں وی ڈھیر سارے نکتے، ڈھیر سارے مسئلے رنگ برنگی بُشکیاں اِچ ویڑھ تے ساڈے سامنے رکھن۔ انہاں وچ اندرونِ خانہ زندگی دے مسئلے وی ہِن۔ انسان دی ذات دے اندر وچ قیامت مچیندے جذبیاں دی قیل مقال وی ہے۔ در در ڈِھکے کھاندی رُلدی انسانیت دا درد وی ہے۔ محبتاں دی اُسار تے بھن تروڑ وی ہے تے حوصلیاں دا درس تے ٹسکے وات جذبیاں دا انجام وی ہے۔ انہاں سارے عناصر دے اظہار واسطے حفیظ خان جیہڑی زبان ورتی اے تے جیہڑا اسلوب اختیار کیتے، میں بغیر کہیں رَہ رواتے وٹب دے ایہہ اکھن وچ حق بجانب ہوساں جو ایہہ روایت کنوں ہَٹ تے ہے۔ انہاں پہلی واری سرائیکی افسانے کوں اتنی سلونی تے چسولی زبان عطا کیتی اے۔ افسانے دا مزاج ہمیشہ سنجیدہ تے ایندے متھے تے تریڈھی رہی اے پر حفیظ خان روایت دے سارے بت تروڑ تے جمل جہان دیاں مسکاراں آپنے افسانیاں دے لفظ لفظ اِچ ستھ ڈِتن۔ ''گگی'' تے ''بوتے'' کوں چھوڑ تے باقی ہر افسانے کوں پڑھدیں ویلے تہاکوں تہاڈی مسک ٹہکاریاں دے ویس وٹیندی تاں نظر آسی پر متھے تے گھنڈی پوون دا احساس نہ لبھسی۔

حفیظ خان کول عام زبان وچ بولے ونجن والے مخصوص لفظاں دا ہک خزانہ

موجود ہے تے انہاں لفظاں دے مناسب استعمال دا فن وی ہے۔ انہاں دے اے لفظ دُنی دے آسوں پاسوں تے کُگھاں کچھاں وچ کُتکالیاں کڈھیند یاں اوانگلیں ہِن جہاں دے جلول تے سرورا گوں بندہ بے وس تھی تے مُرک پوندے۔ انہاں سنجیدہ توں سنجیدہ نکتے کوں وی ایڈے بھانوڑے انداز وچ پیش کیتے جو پہلے آپ مہانی کِھل آویندی اے جہڑی جھلیاں نہیں جھلیندی پر افسانہ مکدیاں مکدیاں اَکھیں دے تُلے ہنجویں وی سیکل نال پس چکے ہوندن تے ہوٹھاں توں ٹھڈے ساہ پے جھر دے ہوندن۔ حفیظ خان آپنے قاری کوں ہک انجھی عجیب جہیں کیفیت وچ بتلا کر ڈِیندن جو اوٹہکارے وی مریندے تے ٹھڈے شکارے وی بھریندے تے جذبات نگاری دا ایہو فن کہیں لکھاری دے فن دی عظمت دا ثبوت ہوندے۔ ''ویندی رُت دی شام''، ''قابل''، ''مائی بڈھی دا گھوڑا'' تے ''جنت حور قصور'' وچ حفیظ خان دا ایہ فن آپنے پورے عروج تے نظر آندے۔

حفیظ خان دے افسانیاں وچ زندگی دا احساس وی واضح طور تے نظر آندے۔ انہاں دے افسانیاں دے کردار آپنی سا بگی اصلی شکل صورت وچ ساکوں آپنے آسوں پاسوں بھجدے دُرکدے نظر آندن۔ انہاں دا ہر کردار آپنی جاتے ہک علامت ہے۔ ہک استعارہ ہے جہڑا حفیظ خان دے مقصد دی ترجمانی کریندا معلوم تھیندے۔ گگی، ابا پیپ، مولوی قدوس، تیلی پہلوان، ''مائی بڈھی دے گھوڑے دا قصولی تے ''پھاتی پھتکی'' دی نسیم۔ اے سارے کردار اساں روز ڈیہدے تاں ہیں پر انہاں وچوں کتنے ہِن جیہڑے ساڈی محبت، شفقت، ہمدردی، اللہ ترسی تے رہنمائی دے حقدار ہِن۔ حفیظ خان دے افسانے ساڈی توجہ ایں پاسے کرویندے، چھانٹے دی لَڑی ہِن۔

''بوتے'' ایں مجموعے دا بہوں خوبصورت تے سنجیدہ افسانہ ہے جیکوں پڑھدیاں ہوئیاں بُت دیاں کنڈیراں کھڑیاں تھیون لگ پوندن۔ اینویں لگدے جیویں

رُوپے دی ترسی روح اُجھوساڈ وآئی۔ ڈر تے خوف دی ایں کیفیت داوِسواس لکھاری دے فن منظر کشی دا کمال ہے۔ افسانے دے ایں ٹکڑے جیسے کینوس وچ اُجاڑ روہی دی اَندھی رات تے روح دی دہشت دی جیویں منظر کشی تے روہیلیاں دے اعتقاد دی ترجمانی کیتی گئی اے او لکھاری دی روہی نال تے روہیلے وسیب نال گہری عقیدت، محبت تے سُدھ بُدھ دی نشانی اے۔ ایں افسانوی مجموعے دا ایہہ سہرا افسانہ نراپُرا اچھر کیاں کڈھاوݨ دی دلیل ای نہیں بلکہ خوف دی کالی رات اِچ مقصد دا جیہڑا چندر چڑھایا گئے اُوندا سوجھلا سارے ڈر ڈکل دور کرڈیندے۔ ایں افسانے دا مرکزی خیال ایہو ای ہے جو دنیا ہک اُجاڑ روہی دی مثال ہے جتھاں قدم قدم تے بُھلی پوون داڈر ہے جو مسائل دے اُچے اُچے ٹبے ہن۔ رُوپے دی روح جیہاں خوفناک دنیا دی ڈائنیں دے چمبڑن دا اُلکا ہے۔ بے نرواری دا اَندھارا ہے، اُکرس ہے، تریہہ ہے۔ جے انسان انہاں قوتاں دے تلے لگ تے حوصلے ہار بہے تاں زندگی، موت دا روپ وٹا گھِندی اے۔ ایں افسانے وچ ساڈے واسطے ہک سنیہا ہے۔ ہک پیغام ہے جو زندگی تاں ناں وی مقصد دا ہے۔ جستجو دا ہے۔ جے جستجو دے جذبے تے منزل تونُی پُجݨ دا شوق ای ختم تھی ونجے تاں انسان مٹی دے بے جان بوتے توں ودھ کجھ کائینی۔

حفیظ خان دی مشاہداتی اَکھ بھوں سجاک تے سوجھل ہے۔ او وسیب دیاں محرومیاں، بے نرواریاں، کھپاریاں تے وسیبی لاہی چاڑھی کوں بھوں کولھوں کنوں ڈیکھدن، اُوندا تجزیہ کریندن تے ''نیٹ زرلٹ'' قاری کوں پیش کرڈیندن۔ انسان دیاں خواہشاں، اُمنگاں آرزوواں، سِکاں، سدھراں کوں بیان کرݨ دا انہاں کول ہک خاص انداز ہے تے حالات دی نقشہ لِکائی ایں کریندن جیویں او خود اُوں کیفیت وچوں گذر چکے ہوون۔

سچا ادب آپݨے وسیب دا عکس ہوندے۔ او ادب بے مقصد تے اَجائی مُجھیا

ویندے جیندا آپݨے وسیب نال آپݨے تَل نال کوئی گانڈھا نہیں ہوندا تے او تخلیق بھوں جلدی آپنا مقام ونجا بہندی اے جیہڑی قاری دی سُدھ بُدھ کنوں کئی ہتھ اُچی ہووے۔ سرائیکی وسیب دیاں آپݨیاں نویکلیاں قدراں ہن، آپݨے تقاضے ہن تے حفیظ خان انہاں تقاضیاں کوں پیش نظر رکھیندیاں ہویاں وسیب دی آپݨی زبان وچ گالھ کیتی اے۔ اُنہاں کہیں جاء دی اُوپری تے گُنجڑی ہوئی زبان نیں ورتی۔ انہاں دا لہجہ عام فہم، سادمرادا تے چسولہ ہے۔ ہک او ویلہ وی آ گیا ہا جو سرائیکی افسانہ اوپرے لگھے پا تے آپݨی شکل ونجا بیٹھا ہا۔ چھڑے لفظ باقی آ بچے ہن، کہانی ناں دی کوئی چیز افسانے وچ نظر نہ آندی ہئی پر ''ویندی رُت دی شام'' اوں روائت کوں تروڑ تے لفظاں دی کھیڈ وچ کہانی دی واری آ ولائی اے۔ حفیظ خاں آپݨے افسانیاں وچ کہیں جاء وی علامت دیاں گھوڑیاں دا سہارا نئیں گھِدا۔ انہاں جیہڑی گالھ وی کیتی اے چھڑی چھنڈکی کیتی اے۔

مکدی گالھ اے جو ''ویندی رُت دی شام'' اَنجھی سنگری پُنگری شام ہے جیندے وچ ادب دے سارے رنگ، ذوق دے سارے سوجھلے، زبان دے سِکے چرھارتے فن دیاں سبھیاں خوشبوئیں محفوظ ہن۔ ''ویندی رُت دی شام'' ہک حساس شام ہے جیندی ہلکی ہلکی لَلائی وچ ٹوبھے دی مَن تے بہہ تے، پانی بھریندیاں نینگریں دے سر تے، ہتھ پھریندے مراد دیاں سکاں دے نِکے نِکے وسݨ، وسیب دی چخے کیتی لگی دی قربانی، روپے دی روح تے اُساری گئی مقصد بھری حیاتی دا سنیہا، تیلی پہلوان دے زٹل، چھورے چھِنے رے سینکے اَپا پیپ دا پکھ وچ ہتھ ڈے تے کلکتی چلاوݨ دی کاوَ تے ول نہر دی بھر تے بہہ تے ماسی دے گھر ڈوترتر ڈیکھ تے رووݨ دی پَوڈو، جنت، حور تے مولوی عبدالقدوس دیاں نمکونما گالھیں دی چُلبلی ہمیشہ سنیدی راہسی۔

تساں کلہے ہووو تے موجھے بیٹھے ہووو تاں ''ویندی رُت دی شام'' ڈو ہک نظر

ضرور مارو۔ یقیناً تہاڈے تھوڑاں تے مُسک کھنڈ ویسی۔ ''ویندی رُت دی شام'' قارئین واسطے ہک سوکھڑی ہے، ہک تحفہ ہے تے سرائیکی ادب دا سنگھار ہے۔

16 رفروری 1990ء

ظفر لشاری

صدر پاکستان سرائیکی رائٹر گلڈ ملتان

قابل

جمن تے ناں تاں رکھیا گیا جمیل اختر، پر بن گیا تیلی پہلوان۔ تیلی ایں گالھوں کہ او چھڑا ناں دا پلوہان ہا تے اُویں اوکوں ہڈ بت دے لحاظ نال پلوہان دا ایکسرے آکھیا ونج سگیندا ہا۔ تیلی پلوہان ہالی میٹرک اِچ پڑھدا ہا جو والد نے اگلے جہان تبادلہ کرگھدا۔ باقی گھر اِچ سوائے ماء دے ہیا کوئی ناں بچیا۔ ماء بے چاری بیوہ تھئی تاں پتر دی جوانی دی آس تے ڈینہہ گزارن لگی۔ تیلی دا پیو کجھ ایجھا امیر نہ ہا۔ بس کھاندا پیندا ہا۔ محلے اِچ ڈودھ ڈہی دی دوکان ہئی جیہڑھی ہلپن اِچ ہی تیلی دے ورثے اِچ آ گئی تے ایں طرحاں او پڑھائی چھوڑ تے دکان تے لسی بناون لگ گیا۔

مزاجاً تیلی بہوں کھرا ہا۔ کہیں دی کیا مجال جو کوئی دکان دے اگوں لنگھے تے تیلی نال سلام دعا کیتے بغیر لنگھ ونجے۔ ایں ہٹ کڑاک تے آدھر بھا اِچ وِکری گھٹ تھیندی تے آوَجی زیادہ۔ پر تیلی دیاں مہمان داریاں ودھدیاں ویندیاں ہن۔ اُوندی ڈوکان تے صدر تے وزیراعظم دے اختیارات کنوں گھن کراہیں، گلی اِچ ہو ہاری ڈیون آلی جمعدارِن دی جوانی توڑیں ہر شے کھلم کھلا زیرِ بحث آندی۔ جتھاں آلواں دی مہنگائی دا تذکرہ تھیندا

اُتھاں نگر والے مکان دی کرایہ دارِن دیاں گلہاں دی سرخی وی موضوع ہوندی تے ایں سارے بحث مباحثے اِچ تیلی سپیکر دے فرائض سرانجام ڈیندا۔ لسی ڈلڑیندے ڈلڑیندے اَبجھی اَبجھی رُولنگ ڈیندا کہ یا تاں شور مچ ویندا تے یا وَل چپ تھی ویندی۔ تیلی رولنگ ڈیندے ویلے کہیں رول آف بزنس یا ضابطے دا خیال ناں کریندا۔ جئیں ویلے دِل کیتا کہیں دی تحریکِ التوا دا مکھن کڈھ چھوڑیا۔ یا موڈ بنیا تاں وڈے کنوں وڈے مسئلے دی ڈدھ پتی بنا ڈتی۔

مزے دی گالھ ایہہ جو تیلی دے مہماناں اِچ گلی محلے دے چھوہراں کنوں گھن تے وڈے بڈھیاں سمیت ریٹائرڈ فوجی ولی محمد جیسے لوک وی ہوندے ہن۔ جیہڑھے اُتھائیں بہہ کراہیں چاء لسی دے نال نال اخبار دیاں خبراں کوں وی گیتاں ڈیندے راہندے۔ اتھاں کہیں جنریشن گیپ دا سوال ای پیدا ناں تھیندا ہا تے انھاں سب دے ہوندے ہوئے وی تیلی دی رائے فائنل ہوندی۔ پتہ نیں اُوندی خاطر داری دا اثر ہوندا ہا یا سب لوک اُوندی گالھ کوں درست سمجھدے ہن کہ بھانویں جتنی متنازعہ بحث تھیندی پئی ہووے ہا تیلی دا ہکو بیان ای بھیتر یاں بھنواڈیندا ہا۔ ہک دفعہ بحث تھئی جو لیڈی ڈیانا کیہڑھے رنگ دا انڈر رویئر پیندی ہے؟

ہس وَل کیا ہا۔ دنیا دے سارے رنگ ہک ہک کر تے مک گئے پر ایہہ نہ طے تھیا کیا ڈیانا دے انڈر رویئر دا رنگ کیہڑھا ہے۔

کہ یکدم تیلی بولیا ــــــ

''بابے او کیوں شور مچیندے او۔ لیڈی ڈیانا انڈر رویئر پیندی ای کائنی۔''

سارے ای چپ تھی گے۔ کہیں نے ایہہ نہ پچھیا جو اُوکوں ایندا پتہ کیویں ہے۔

ایں طرح ہک ڈینہہ گالھ ٹُرپئی۔ کُکڑ پہلے جمی ہئی یا انڈا۔ تاں ایں کنوں پہلے جو

ہک ادھ بندہ ضائع تھی ویندا، تیلی نے فتوئی داغ ڈتا جو ڈوہیں کٹھے جمے ہن۔ کُکڑ تاں کُکڑ ای رہ گئی تے انڈے اچوں کُکڑ جم پیا تے وَل ایہہ سلسلہ ایویں ٹرپیا۔

گالھ کھانڑیاں دی تھیوے تاں شاہی دسترخوان کنوں گھن کراہیں تنور والے دے چھولے نان تے تھومی دے سری پاوے توڑیں سارے ناں تے سارے ذائقے تیلی دی چونبھلی تے ہوندے۔ ہُنڑ کوئی وی پچھ گھنو تے اَتہ پتہ کہیں دا ہووے، سوال ای پیدا ناں تھیندا کہ محلے دے کہیں وڈے چھوٹے دا شجرہ نسب اُوکوں بھُل ونجے۔

تیلی نے عاشقی اِچ ای وڈا ناں پیدا کیتا ہا۔ جینا لولو برجیڈا کنوں مسرت شاہین تک سبھرائیں دے فوٹو تیلی دے بٹوے اِچ ہوندے۔ کہیں دا وی پُچھ گھنو، تیلی شرما تے آکھ چھوڑیندا۔

''یار ہس ــــ کیا ڈساں ــــ کجھی ہئی ــــ میکوں تاں اُوندیاں ادائیں نے پرونڑ کر چھوڑے ــــ ظالم نے میڈا چین سکون برباد کر ڈتے ــــ کیمی کا لکردے تاں خط ای میڈے کول آندے رہ گن۔ کہیں ویلے تیکوں ڈکھیساں۔ اُوندی آفر تاں ہالی توڑیں ہے پئی تے او جیہڑھی ہیما مالینی ہے تاں ــــ او تاں ہُنڑ بڈھی تھی گئی ہے آہدی ہئی جو میں دھرمیندر کنوں طلاق گھن گھندی ہاں ــــ میں آکھیا ــــ ونج ماسی، کہیں ہئے کوں پھسا ــــ میکوں معافی ڈے۔''

ہک ڈینہہ اخبار وچ خبر چھپی جو فرانس اِچ ہم جنس پرستی کوں قانونی شکل ڈتی ویندی پئی ہئی ہے تاں تیلی دی دوکان تے دھاڑ دھاڑ مچ گئی ــــ وڈے بڈھیاں نے اخلاقی حوالے ڈے ڈے کراہیں تمام لعنتاں فرانس ڈو بھیجن شروع کر ڈتیاں تے چھوہراں چھنکراں کوں خدا دے قہر توں ڈراونا شروع کر ڈتا جیہڑھے ایں خبر تے منہ گھٹ کراہیں نکی مُسک اِچ ــــ ہک ڈوجھے کوں بول بجن کراونڑ دی چس گھندے پے ہن۔

تے یکدم تیلی گجیا___ ہولے ہولو بزرگو!

''اے سارے مندے گالھیں تے لعنتاں آپنے کول رکھو___ جے فرانس آلیاں نے سن گھِدا تاں ساکوں ایٹمی پلانٹ ناں ملیا___ تے جے ایٹمی پلانٹ نہ ملیا تاں اساں ایٹم بم کیویں بنڑیسوں___ بھارت دا مقابلہ کیویں کریسوں۔''

ایہ سنڑ ناہا تے سارے وڈے ہک ہک کر تے کھسک گئے تاں تیلی آپنے سینگیاں نال ہولیا۔

''یار ہک ایجھا قانون ساڈے کول ای بن ونجے تاں بس___ مزہ___ ای آونجے___ ساڈے جیہاں دی تاں عید تھی ونجے___'' تے ول تیلی ہولے ہولے گاون لگ پیا۔

تیڈے مکھڑے دا کالا کالا تل وے

پر تیلی کوں تھوڑے ڈینہاں بعد ای آپنی پسند بدلنی پئی کیوں جو اخباراں اچ ''ایڈز'' نامی بیماری دے چرچے تھیون لگ پئے تے تیلی سارا ڈینہہ خود وی توبہ توبہ کریندا رہندا تے ڈوجھیاں کوں وی آہدا جو توبہ توبہ کرو۔ جمعے دی نماز پڑھی کرو جو کتھائیں ایڈز اتھاں نہ آونجے___ پر تھوڑے ڈینہاں بعد تیلی نے فلمسٹار پونم دا ہک وڈا اسارا پوسٹر آپنی دوکان اِچ لا گھدا تے ول بس ڈینہہ رات پونم دیاں گالھیں کر کر ٹھڈے ساہ بھریندا راہندا تے ڈدھ کوں گرم تے لسی کوں ٹھڈا کریندا راہندا۔

انھاں ساریاں گالھیں دے ہوندے ہوئے تیلی دی ایہہ عادت وی ہئی جو گلی محلے دی کہیں عنگر نال ٹاکرا تھی ونجے ہا تاں اکھیں نوا کے ہک پاسے تھی ویندا۔ دوکان تے کوئی زنانی آونجے ہا تاں ساریاں کنوں پہلے ہوکوں سودا ڈیندا تے اوہ وی بھوں ای شرافت نال___ ول چھوہراں کوں آہدا جو یار___ گلی محلے دی ہر زنانی ماء بھین ہوندی ہے۔

تیلی دی عمراں ہمن تریہہ کنوں اُتے تھیندی ویندی ہئی___ ماء شودی شادی شادی کریندی___ کھڑوے تے آڈھی تے تیلی___ اَجکل اَجکل کریندا ریہا___

''آخر توں شادی کڈن کریسیں___؟ جئیں ویلے میں مرویساں___''

''توں کیویں مرسگدیں اماں___''

''ہا___ میں تاں آبِ حیات پیتا ہوئے ناں''

''تے پیا کیا، میڈی دوکان دی لسی آبِ حیات ہے۔ جوان سدا جوان___''

''وے جمیل میکوں آپنے بال ڈکھاڈے___''

''میکوں ڈیکھ گھن اماں___ میں وی تاں ہالی بال ہاں___''

''توں وی سدا جیویں، پر میکوں آپنے بال ڈکھاڈے___''

''اماں ول کوئی ایجھی چھوہر گول آ ناں جیہڑی بالکل ای بھولی تے معصوم ہووے، دنیا جہان دیاں بریاں خصلتاں کنوں پاک___''

تے ول ماء شودی___ چھوہریں دے ناں گنن لگ پوندی۔

''بس کر اماں___ انھاں سب کوں جانڑاں تے انھاں دے کرتوت وی۔''

''کہیں پرائی دھی بھین تے الزام نیں لویندے___ جیویں تیکوں زیادہ پتہ ہے___''

''میکوں پتہ ہے اماں___ ہیں گالھوں تاں شادی نیں کریندا___''

''تاں ول تیڈے واسطے آسمانوں حور گھن آواں___''

''پتہ نیں اماں! حور دا کریکٹر کیویں ہوسی___''

''چل دفعہ تھی___ ناں کر شادی، منہ اچوں کفر تاں ناں بک___''

ایویں تھیندے تھیندے پنج سال ہے گزر گئے___ ماء شودی ہُن ایں حالت

اِچ ہِئی جوناں مردی ہِئی تے ناں جیندی ہِئی۔ کھڑوے تے پئے پئے ڈینہہ گزردے پے ہِن۔ تیلی کوں ہُݨ دوکان دے علاوہ ماء دی ڈیکھ بھال وی کرنی پوندی۔

اُناں ڈینہاں ہِک نینگر چھوہر نے تیلی دی ماء دی ڈیکھ بھال واسطے گھر اِچ آوݨ شروع کر ڈِتا۔ تیلی نے ماء کنوں پچھیا تاں پتہ لگیا جو'' شیخ صاحب دی چھوٹی دھی ہے۔ سکول پڑھدی ہے، ڈاہویں اِچ ـــــ ڈاہڈی نیک تے شریف ہے، پنج ویلے نماز پڑھدی ہے تے میڈی تاں بہوں خدمت کریندی ہے۔'' ـــــ ایں توں اگوں اماں کجھ آکھݨ چاہندی ہِئی پر آکھ نہ سگی۔

تیلی نے غور کیتا تاں معلوم تھیا کہ چھوہر واقعی شریف ہے جئیں ویلے او آندے تاں اوکوں اَکھ چا کے نئیں ڈیہدی ـــــ چپ چاپ، بوچھݨ دی ہُکل مار تے اماں کوں مِلکا تے ٹُر ویندی ـــــ پر تیلی اُوندا نینگر پ ڈیکھ تے ڈِیلا پئے ویندا پر ماء کوں کجھ ناں آہدا۔

پر ہِک ڈینہہ ماء نے صاف صاف آکھ ڈِتا ـــــ

''جمیل توں شادی کر گھِن، ناں تاں میں مر نہ سگساں تے تیکوں ہتری دھاراں دی کائیناں بخشیساں۔'' تیلی پریشان تھی گیا۔

''پر کیندے نال اماں! ـــــ''

ماء نے عادت دے مطابق ناں گنڑو نے شروع کر ڈِے، گنڑو دے گنڑو دے جئیں ویلے چپ تھی گئی تاں تیلی بولیا۔

''تے ہِئی اماں! ـــــ''

''تے ـــــ رشیدہ ـــــ''

''رشیدہ کون'' ـــــ تیلی نے میسا ہِن تے پُچھیا

''ایہا شیخ صاحب دی دھی ـــــ جیہڑی میڈا دھیان رکھی راہندی ہے ـــــ''

''اماں ـــــ پر او تاں ـــــ او تاں بال ـــــ پر او میڈے نال شادی کر گھِنسی؟''

''توں ہاتاں کر ـــــ کیوں نہ کریسی''

تیلی نے ہا کر ڈِتی تے ماء دے بوتے اِچ ولدے سر وں روح پئے گئی۔ گھر دی مرمت کرائی گئی، نویں رنگ روغن تھئے تے رشیدہ تیلی دی کنوار بݨ تے اُوندے گھر آ گئی ـــــ تیلی دی زندگی اِچ بہار آ گئی ـــــ

رنگ روپ کجھ ایں طرح چڑھیا کہ بڈھیپے دیاں نشانیاں اوڈھر تھیوݨ شروع تھی گیاں۔ گالھ مہاڑ تے اُٹھݨ باہوݨ اِچ ای جوانی آ گئی تے سب توں وڈا انقلاب اے آیا جو تیلی جیہنے کڈاہیں منہ دھووݨ اِچ ای باقاعدگی نہ رکھی ہِئی ہُݨ وڈے ویلے اُٹھدا، دھوتی تے صرف بنیَن راہوݨ ڈیندا ـــــ مونڈھے تے کنگ سائز تولیہ سٹیندا، ہِک ہتھ اِچ تیل دی شیشی تے ڈوجھے اِچ صابݨ تے شیمپو دی شیشی ہوندی ـــــ حمام آلا آہدا۔

''سرکار! تیل صابݨ تساں ناں چایا کرو ـــــ حمام اِچ سبھ کجھ صاف ستھرا ہوندے''

پر تیلی آہدا

''یار آپݨے گھر دے تیل صابݨ دی گالھ ای کجھ ہِئی ہوندی ہے۔''

تیلی دے گھر کنوں حمام ہِک فرلانگ پرے ہا تے اَدھ اِچ تقریباً پندرھاں سولہاں دوکاناں ہِن۔ تیلی ویندے ہوئے وی تے آندے ہوئے وی ہِک ہِک دوکان تے رُکدا ـــــ حال حوال پُچھدا، ہٹ کڑاک لیندا۔

کوئی آندا ویندا ملدا تاں آپ کنوں آپے اوکوں سلام کریندا۔ نور حضور دے ویلے گھروں نکلدا تے جئیں ویلے تجھ پوٹے نیڑے تے آویندا تاں دھاتے گھر ولدا۔ کجھ

ڈیہناں بعد سردیاں شروع تھی گیاں پر تیلی دے آوݨ ونجݨ اِچ کوئی فرق نہ پیا۔ ہک ڈینہہ کوڑ وحلوائی پول ای پیا۔

''یار تیلی! ہُݨ تاں سردیاں آ ڳئن ___ آپݨے آپ تے نیں تاں ساڈی بھابھی تے ای ترس کھا، روز ناں دھاتا کر ___''

''کیا کراں یار ___ جوانی ڈاہڈھی سانبھ سانبھ کے رکھی ہئی ___ ہݨ نی سنبھلیندی''

اُڈے رشیدہ دے وی معمولات اِچ فرق آ گیا۔ تابعدار تے فرمانبردار رشیدہ ہݨ ساراڈینہہ کھٹڑے تے پئی اہلدی تے آلساں بھنیدی راہندی۔ ماء بسترے اِچ پئی بکھ تریہہ کنوں کرلاندی راہندی۔ ماء کڈݨ تونڑیں برداشت کریندی۔ آخر گھر اِچ ہک ہک تے چخ چخ شروع تھی گئی۔

''میں تاں آپݨے پتر دے نصیب خودساڑے چھوڑے جوتیں جہی آفت کوں گھر آسٹیا۔''

''نصیب تاں میڈے سڑ ڳئن جو مردے پلے پئے ڳئن۔ ساراڈینہہ بل اِچ جُتی راہندی ہاں تے صلے اِچ لعنت ملدی ہے۔ پلوھان پتر کوں آکھ تیکوں ہسپتال پُچا آوے۔ ہݨ توں میڈے وس داروگ نوی ___''

''آوݨ ڈے جمیلے کوں۔ اَج تیکوں کاغذ نہ ڈیوایا تاں میڈا ناں ای کائنی۔ کھیر نہ بخشیساں اُوکوں ___''

''روز ڈراوے ڈیندیں۔ ڈواتاں ڈیکھ ___ کاغذ ___''

تے ول روزای معاملہ ٹھڈا تھی ویندا ___ پر ولدے ڈینہہ اُوہا تو تکار۔

ہک ڈینہہ تیلی موقع تے پج گیا۔ اُونے آندے ای ہک ڈوں ہتھ رشیدہ کوں لا

ڈتے۔ تے ول ماء تے رشیدہ، ڈوہائیں بھاں بھاں کرتے رووݨ پے گیاں۔

ماء تاں رورو تے چپ تھی گئی پر رشیدہ گھروں نکل گئی۔

تیلی خود تاں نہ گیا ___ پر پتہ کروائیس تاں معلوم تھیا جو رشیدہ پیکے ای کائنی پُجی۔ تیلی دے پیراں دی زمین، اسمان تھی گئی۔ آپݨے طور تے بہوں گولیا تے ہیں گول بھال اِچ رشیدہ دے گھر آلیاں کوں وی خبر تھی گئی جو اُوندا چار ڈینہاں توں پتہ کوئینی۔ ول تاں ایہ ڳالھ پورے محلے اِچ کھنڈ گئی۔ جتنے منہ اتنیاں ڳالھیں۔ سس نونہہ دا جھیڑا ابنیاد بنیا۔

کوئی اکھیندا آپݨے کہیں یار نال نس گئی ہوسی جو گھر اِچ زیور کپڑا کجھ چھوڑ تے کائنی گئی۔

کوئی آہدا شریف چھوہر ہئی۔ انھاں ڈوہائیں ماء پتراں نے کپ تے کتھائیں پورے تے جرم لکاوݨ واسطے مشہور کر ڈتے جو رشیدہ نس گئی ہے۔

شیخ صاحب نے ڈوجھی ڳالھ دا یقین کریندے ہوئے تیلی پلوھان تے اُوندی ماء تے قتل دا پرچہ کراڈتا۔ پولیس تفتیش واسطے گھر پہنچی تاں تیلی بچ گیا پر ماء جیندی روح ہک عرصے کنوں پھاتی ہوئی ہئی، پولیس دی وردی ڈیہد ے ساراای پرواز کر گئی۔

تیلی کوں ماء دے مرݨ دا پتہ لگیا تے اے وی جو اُوندے خلاف رشیدہ تے قتل دا پرچہ تھی گئے تاں اُونے نیلا تھوتھا پی گھدا ___ پورے محلے اِچ ماتم دا پیرا پئے گیا۔ ڈوہائیں دے جنازے چوݨ دے بعد تیلی دے گھر کوں تالا لاڈتا گیا۔ تیلی دے گھر کوں تالا کیا لگیا، سارے محلے دیاں خوشیاں کوں تالا لگ گیا۔ لوک ہُݨ وی کٹھے تھی باہندے پر نچکے پٹاخے واسطے کائینا، بلکہ تیلی دی بربادی تے افسوس کرن کیتے۔

پر ___ شیخ صاحب دے گھروں ہالی توڑیں رشیدہ دی ماء دے ویݨ سݨیندے

راہندے ہن، کیوں جو ہالی توڑیں رشیدہ دی لاش نہ لبھی ہئی تے پولیس نے وی فائل دبا چھوڑی تے ول لوک وی ہولے ہولے ڈاہڈھے ایں واقعے کوں بُھلدے گئے۔

ہک ڈینہہ یکدم لوکاں دے منہ ول کھل گئے۔ رشیدہ کہیں لمبے ترنگے گبھرو نال ولدی آئی۔ لکھے اِچ اِڈوں کنوں اُڈے خبر کھنڈ گئی جو اوہ پہلے اُوندا یار تے ہُن پئے ہس۔ تیلی دی موت دی خبر رشیدہ کوں دی ہئی تے عدت دی مدت گزارن دے بعد اُونے نکاح وی پوا گھِدا ہا۔

رشیدہ کوں ڈیہدے سارای اُوندی ماء خوشی نال دھاڑیں مار مار تے رووݨ لگ پئی۔ تھوڑی دیر بعد اُوندے گُر لاٹ، کاوڑ اِچ بدلدے گئے۔ اُونے رشیدہ کوں ڈوں ہتھڑ مارن شروع کرڈتے۔ وال پٹ گھِدونس، تے چاتاں مار مار تے اُوندیاں گلہاں انگارے کرڈتونس۔ رشیدہ وی ہلکن لگ گئی۔

''ڈ ساڈ ساموئی ــــ توں ایہ کیا کیتو۔ ماء پیو دی عزت دا جنازہ کڈھ چھوڑیو۔ تیکوں ذرا وی ترس ناں آیا انھاں ڈوئیں تے ــــ کیوں کیتا بے غیرت ڈ سا کیوں کیتو؟

رشیدہ رووݨ لگ پئی۔

''اماں ــــ میں ــــ کیا ــــ کیا کریندی ــــ اُو ــــ اوتاں شروع کنوں ای شادی دے قابل کائینا ہا ــــ''

(1985ء)

تن من سیس سر پر

جام مراد دی مِلک تاں ڈوں چار کلے ہئی تے ماء پیو وی مر گئے ہن پر مَردے مَردے ہک گلا نواں اُوندے گل وچ پا گئے۔ پلپلے جُثے دی اَدھ کھڑ جنداں اُوندے واسطے گلا نواں ای تاں ہئی۔ اُوندے چاچے دی دھی ہئی۔ ہیں واسطے مراد نے وی چپ چا کیتی۔ جئیں ویلے توڑیں ماء پیو جیندے رہیے اوکھی سوکھی گذران تھیندی رہی پر ہُن تاں مراد کوں جنداں نال گالھ کریندے وی کریت تھیندی ہئی۔ لکھ ایڈے اُڈے تھیندا، لڑائی جھیڑا کریندا ــــ پر جیں ویلے کالے گوشت دا پلپلا پہاڑ سینے تے سوار تھی ویندا تاں جوانی دا صدقہ کڈھنا ای پئے ویندا۔ ہیں چھِک تاݨ وچ ڈینہہ گزردے ویندے ہن۔

جام مراد خود وی بہوں خوف صورت ہا پر سمجھدا خود کوں یوسف ثانی ہا۔ خدا نے کرم کیتا جو چمڑی ذرا چِٹی تھی پئی نتاں چٹے ڈینہہ کوں وی بال ڈراوے ہا۔ پر ایہہ گالھ ہئی ہے جو جوانی سارے عیب لکا ڈیندی ہے۔ چھوٹا موٹا کان قصور تاں گالھ ای کائینی، وڈے وڈے لانگھے پورے راہندن۔

مراد نکے لاء دا ای کھاوݨ پیوݨ دا محبتی ہا۔ ایڈے اُوڈے منہ ماری رکھیندا ہا۔

ہیں سانگے جوانی چڑھی تاں ڈاڈھا جوان بن گیا۔ جیں ویلے شیشے وچ آپنی چنی چوڑی کوں ڈیہدا تاں سارے سوہنے اوکوں آپنے سامنے گھاہ کپیندے جاپدے۔

منتر تنتر تے پھُل دھاگے دی ٹھرک اوکوں ورثے اچ ملی ہئی۔ پیو اُوندا پھُل دھاگہ وی کریندا ہا۔ ایں نے وی ڈو چار گُر یاد کر گھدے۔ چٹے کاغذ تے سولھاں خانے بنا چاندا ہا۔ چڑھدے دے درود اجیہڑھا منتر پڑھدا ہا اُو تاں ہوں ای کارگر تے مشہور ہس پر وَل وی اَٹھے ویلے ڈکھار اتھیا راہوے ہا جو کالی بلا دے دفع کرن داناں اُوندے کول منتر ہاتے تاں کوئی پھل دھاگہ۔ ہک دفعہ کالے بکرے دے سری پاویاں دا تے کالے ککڑ دی سری آلا ٹونا کر چکیا ہا پر تھیندا کجھ وی نہ ہا۔ کہیں کہیں ویلے ہوں ای مونجھار اتھیوے ہا تے گھر دے باہروں پپل تلے بہہ تے جھولی چا اڈے ہا ــــ "اللہ سئیں آں ــــ ایں رات دی ماہ کوں آپنے کول سڈ گھن تے میڈے واسطے روہی دی چانٹی رات دی شہزادی بھیج ڈے۔

قسمت مراد تے مہربان تھی ای گئی ــــ اُوندی اے سک جلدی پوری تھی گئی جنداں مرگئی پر ویندے ویندے مراد دی ڈوجھی شادی دی سِک تے پانی پھیر یندی گئی۔ اُو نے مراد دی زورے مسائیں دی ڈتی ہوئی خیرات، چیکدی رڑدی زندگی دی صورت، مراد کوں واپس کر ڈتی۔

پیراں ڈتہ ــــ اُوندا پہلا تے آخری بال ہا۔ مراد واسطے اے نواں گلانواں پہلے کنوں وی بدتر ہئی۔

اُوں نے کیہو کیہو جئیں خواب ڈٹھے ہن پر پیراں ڈتے دے آون نال سارے لیراں لو یراں تھی گے۔ مراد، تقدیر دے لکھے تے ہک دفعہ ول رودھو تے چپ کر گیا۔ ہُن پیراں ڈتے دی پرورش وی ہوندے ذمے ہئی ــــ حیاتی نویں نورٹرن لگی ــــ لمبیاں

لمبیاں راتیں وچ شافت بگھ ولا کاڈیوے ہا تاں آپ کنوں آپ جنداں یاد آویندی ــــ پر ہُن تاں صرف صبر ای تھی سکدا ہا۔

وتی واواسی گاموں ــــ شہر وچوں چوکیداری دی نوکری توں چھٹی تے آیا تے شہر دیاں وڈیاں وڈیاں کوٹھیاں وچ راہون آلیاں حوراں دے جوبن جوانی دے رنگ برنگے قصے نال چا آیا ــــ مراد کوں اُو نے اے قصے کجھ ایں طرحاں چسولے کر کر سنائے کہ مراد دیاں لیلھوں وَدھے پیاں ــــ صبر دا ہن ترٹ گیا ــــ تے اوڈو وجھے ڈینہہ، پیراں ڈتے کوں نال لاتے، گاموں دا تھورایت تھی، شہر ڈو نوکری کرن ٹر پیا۔ شہر وہجن سیتی اوکوں وی چوکیداری مل گئی ــــ چوکیداری وی ہک اَجھی کوٹھی دی ملی جتھ کرگی ملازمت پیشہ ینگریں کٹھیاں تھی راہندیاں ہن۔ ستارہاں اٹھارہاں تاں ہوسن ای ــــ ہک کنوں ودھ تے ہِک سوہنی تے جوان تے اوجیں طرح سویرے بن ٹھن تے آپنے دفتراں ڈو ویندیاں ــــ مراد وَا اتھی تُرتُر ڈیہدا راہندا ــــ تے تپیندا۔

"رب سئیں آں ــــ ساریاں سوہنیاں عورتاں شہر وچ ای کٹھیاں کر چھوڑے نیں۔ انھاں وچوں ہک ادھ میڈی وتی ای بھیج ڈیویں ہا ــــ"

مراد کوں اوینگریں اسمان توں لتھیاں پریاں جاپدیاں ــــ جیہڑھیاں تپیاں تپیاں لال انگارہ تھی آپنے آپنے سہنپ دی بھاہ اچ سڑدیاں نظر آندیاں ــــ اُناں دا بھرواں بھرواں وٹیندا جوبن ڈیکھ کراہیں مراد دا اتر سا دل ــــ دھڑکن دی حد توں ٹپ ویندا ــــ پر او کجھ وی تاں ناں کر سکدا ہا ــــ ایں ہوسٹل طرحاں دی کوٹھی دی نگرانی بڈھڑی کول ہئی جیہڑھی ہر ویلے مراد تے ڈنڈکوری یکی رکھیندی تے باہرلے در کنوں اُوندا اندر آون سختی نال ہٹک چھوڑیس ــــ مراد کوں ایہہ بڈھڑی اصلوں زہر لگدی ــــ "جنداں دی بھین ناں ہووے تاں ــــ رتیاں مرچاں لائی رکھیندی ہے ہر ویلے زبان دی چونبھ تے۔"

مراد دا وَس نہ چلدا ہا____ جو ایں بُڈ ھڑ کوں غستان پُچا آوے____ پر ہر ویلے تاں ہر سِک پوری نہ تھی سگدی____ مرادکوں گاموں دے سُنڑائے سارے چسولے قصے، پھوگ لگن لگ پئے۔ او اُتھوں بَچ ونجے ہا جے اُوندی آ وَ جی کو تھی آون آلی دھو بانی نال نہ تھی ونجے ہا۔

اے وی مرادی دی قسمت دا لکھیا ہا جو ایں دھوبانی دا رنگ وی لوڑھ کنوں کجھ چوکھا ای زنگیٹا ہا۔ جنداں دی طرحاں____ اینڈے کنوں وی اُونے دل چا گِھدا تے روہی دی چانٹی رات دی شہزادی دا واٹ نہار بن گیا____ کہ کڈھائیں تاں پھلاں رانی آسی تے اُونڈیاں ترسیاں سِکاں تے ساون دی جھڑی بن کراہیں ٹھڈیاں پھوآراں آپیسی۔

ایہا تانگھ تنگھیندے____ ویہہ سال گزر گئے____ مرادنے دل وچ آون والے ہر خیال، خواب تے سک کوں گھوگھاڈے تے مندھ کراہیں____ اے ویہہ سال گزارے ہن پر روہی دی چانٹی رات نے، چانٹی اِچ دھوتی کہیں شہزادی کوں مراد ڈو ناں پٹھیا____ ایں لمبی تانگھ تے مرادکوں اُجاڑ پُچا ڑ ڈِتا۔ سر دے وال چٹے تھی گے تے اُوندی چٹی چمڑی بھوری تھی کراہیں____ جاجا توں کٹھی تھی تے جُھرڑیاں بن تے لٹک گئی۔ جوانی دا گاڈر جوان ہُن بھو گڑی پیر بن گیا ہا۔ آ کڑے تا کڑے بت دی جا، کُبی چیل تے ڈ نگیاں ہڈیاں نے گِھن گِھدی____ ہر شے تے بڈھیپے دا راج ہا____ پر اُونڈیاں سوچاں اُنویں دیاں اُنویں جوان ہن------ اُونڈیاں اَکھیں وچ چمکار وی اُنویں ہا۔ ہوسٹل آندیاں ویندیاں نویاں نینگر چھوہریں ہالی وی اُونڈیاں اَکھیں اِچ جھات کرن توں کڈھویندیاں ہن۔ پر مراد دا بت ہُن اُونڈیاں سوچاں نال ناں ٹر سگدا ہا۔ کہیں نینگر کوں ڈیہدا تاں دل دے نال نال اُوندا سارا بت وی ڈکن لگ پوندا۔

کڑھدے کڑھدے ڈینہہ گزردے پے ہن____ پیراں ڈتہ جوان تھی گیا ہا۔ بالکل مراد دا پچھاواں ہا____ اُنویں ڈاگا جوان____ چٹی چمڑی تے تکڑا لیڈ بت۔ پیراں ڈتہ مقدر دا وی تکڑا ہا صرف ایں حد تک کہ ہوسٹل اِچ رہن آلیاں نینگریں چھوٹے موٹے کم کار واسطے اُوکوں اندر سڈ گِھندیاں تے اُو ایں بہانے ہِک ہِک کمرہ پھر دا ودا راہوے ہا۔ مراد ایہہ سارا کجھ ڈیہدا تاں تڑپ تے رہ ویندا۔ مقدر دے اندھارے تے اوکوں روون آندا____ جئیں ویلے اصلوں بے وَسا تھی گیا تاں نوکری چھوڑ کراہیں واپس وستی ول آیا۔ پیراں ڈتے بھوں رَسے تر ڑوائے پر پیو دے اگوں اُوندی دال نہ گلی تے اوکوں وی پیو دے نال وستی اِچ آونڑاں پے گیا۔

مراد دے پرانے کوٹھے اُنویں لاتھے ہن جتھوں اُو آپنی جوانی گِھن کے گیا ہا تے ہن بڈھیپے دیاں ہڈیاں دی مُٹھ چاتے واپس آیا ہا۔ نکیاں نکیاں بالڑیاں جھاں کوں پنگوڑھے ڈیکھ شہر گیا ہا۔ ہن آپنے بالاں کوں جھوٹیندیاں ودیاں ہن۔

مراد سویرے سویرے اُٹھے ہا تے وستی دے ٹوبھے تے ونج تے بہہ راہوے ہا جتھ کروستی دیاں نینگریں پانی بھرن آندیاں ہن۔ مراد کوں ڈیکھ تے او اُوندی دعا گِھنن تے سر تے ہتھ پھرواون آونجن ہا۔ انھاں دے بھرویں جوبن تے بینہ اِچ لپسی ہوئی وان دی کھٹ وانگوں چھکی تزیں جوانی کوں ڈیکھ تے مراد دا دل یکدم دھروکڑی لا ڈیندا تے سارے بت وچ کمباٹ پے ویندا۔ بھنیاں ترٹیاں سکاں کوں ریل میل کرن سانگے او اُنھاں دے سر تے ہتھ پھریندا، چیل تو نزیں گِھن ونجے ہا جتھوں نینگر دا بت نویں پوڑی چڑھدے پر ایں توں اگوں اُوندا بڈھا بت ڈک ڈک کے اَرداساں کرن شروع کر ڈیندا۔ نینگریں دیاں اَکھیں اِچ آپنے واسطے احترام تے عقیدت ڈیکھ تے مرادکوں آپنے آپ توں نفرت تھیون لگ ویندی پر بے چاریاں چھوریں مراد دی ایں حرکت کوں وی اُوندا سر تے ہتھ پھیرن سمجھ

تے قبول کر گھنڈیاں۔

ول تاں ایہ مراد دی روز دی ہیلک بن گئی تے اوکوں پیراں ڈتے دی شادی دا خیال وی بھل گیا جو جیہڑ ھے وعدے تے اداوکوں شہر اچوں گھن آیا ہا۔ کافی مدگزر گئی تاں پیراں ڈتے کوں خود ای بے حیا بنڑنا پیا شادی دی گالھ کرن واسطے۔

کہیں چنگی چھوہر دی گول دا بہانہ کرتے اُونے پیراں ڈتے کوں ولاون دی گالھ تاں کیتی پر جیئیں ویلے پیراں ڈتے ایہ آکھیا جو او بازو گولی کھڑے تاں مراد کوں نال آلی وستی ونجنا ای پئے گیا۔

چھوہر جیئیں ویلے باریک بوچھن دا گھنڈ کڈھ کراہیں مراد ے دے پیریں کوں ہتھ لاون واسطے آئی تاں مراد ہو اتھی گیا ــــــ ایہ تاں بالکل اُوندے خواباں دے وانگ ہئی ــــــ روہی دی چانئی رات دی چانئی اچ دھاتی دھوتی شہزادی ــــــ اُوہا غلابی غلابی رنگت ــــــ اُوہو نک نقشہ ــــــ تے بالکل اونویں پولی دے تانے وانگوں چھکیا چھکیا بت، جیڈیں اُوندیاں سوچاں بہہ لیک لیکیند یاں ہن۔

روہی دی چانئی رات نے آپنی شہزادی اتھ آسٹی ہئی۔ مراد دیاں اکھیں دی لاٹ ہئی اُچی تھی گئی۔ اُوں نے کمبد یاں کمبد یاں ہتھاں نال چھوہر دے سر تے ہتھ پھیریا۔ چھوہر دا ناں سکھاں لدھی ہا۔ چھوہر دے پیو نے بازو ڈیونا کرگھدا تے اُوہ شادی دا معیاد بدھ کے گھر ٹر آیا ــــــ بڈھیپا ہک دفعہ ول تنگشی تے کرلاوے دے گھان وات آ گیا ہا۔

پیراں ڈتہ پرنیج گیا ــــــ سکھاں لدھی گھر اچ کیا آئی، رونق میلے جاگ پئے۔ گھر دیاں کندھیاں مسکد یاں تے در دروازے جھمریں پیندے جا پدے جتھ ہر ویلے پیراں ڈتے تے سکھاں دیاں کھلاں رنگ کھنڈاڈتے بن۔ سکھاں لدھی آپنے گھر والے توں

ودھ کراہیں بڈھڑے مراد دا خیال رکھیندی۔ اوسیچیندی کیڈا بڈھا بے شودا، اوکوں تاں بہوں گھنے آرام چاہیدا ہے۔ سویرے سویرے تالواں بھمن پکا ڈیوے تے جیئیں ویلے اولسی دے منگر دا چھیکوی گھٹ گوکا گھنے تاں سکھاں اُوکوں حقہ تازہ کر کے اَن ڈیوے۔ مراد موڑھے تے بہہ کراہیں کپڑیاں دی جھکاڑ اِچ پنولیاں چنیدی اُوندی جوانی کوں حسرت نال تاڑ بہوے ہا۔ سکھاں لدھی کوں مراد دیاں نظراں آپنے بت اِچ ہَرے وانگ چبھن کریندیاں محسوس تھیندیاں۔ پر اوالٹا مراد دے تھکیڑوے دا سوچ تے اوکوں مروڑے ڈیون آہوے ہا ــــــ جیئیں ویلے سکھاں دے ہتھاں دا کولا کولا سیکھ مراد دیاں بڈھیاں بڈھیاں وچ سماتاں اُوندے اُتے قیامت جئی لنگھ ویندی۔ ایہہ سارا کجھ مراد واسطے عذاب تے چپلا کنوں گھٹ نہ ہا پر ایں توں ودھ عذاب اوکوں اُوں ویلے سہوںڑاں پوندا ــــــ جیئیں ویلے رات دے کلیھپے وچ نال دے کوٹھے اچوں سکھاں تے پیراں ڈتے دیاں کھلیاں ملیاں تے اُچے جھکے پھکار سندا ــــــ ڈھیر سارے وٹھوویں اُوندیاں ہڈیاں کوں ڈنگن شروع تھی ویندے۔ اُوندا بڈھا دل ٹور ٹرن توں انکاری تھیون لگ پوندا ــــــ اواوکوں کجھ دیر بیا جیندا رکھن واسطے ڈوہائیں کناں اِچ انگلیں ڈے کے باہروں نکل آندا۔۔۔ محرومی دے احساس نال ہنجوں وہے وہے کے اُوندے چہرے دیاں جھرڑیاں کوں پساون لگ پوندے۔

ہک ڈینہہ پیراں ڈتہ پرانے سنگتیاں کوں ملن واسطے شہر ٹر گیا ــــــ یار دوست ملے تاں انھاں نے زورے مسائیں اوکوں رات ٹکا گھدا۔ اُڈے جیئیں ویلے ڈینہہ ڈھل گیا تے پیراں ڈتہ نہ ولیا تے کلیھپے دے ڈرکنوں سکھاں نے آپنی کھٹ مراد دے کوٹھے اِچ سٹ گھدی تے دل کھیس تان کراہیں سم گئی۔

بڈھا مراد سولی تے لٹکیا کھڑا ہا ــــــ اُوندی حیاتی دا خواب، جیندے خیال وچ اُونے زندگی گزار ڈتی ــــــ جیندی سک وچ اُونے جوانی دیاں سکاں کوں مندھ چھوڑیا ہا

____ سکھاں دے ویس اِچ اُوندے سامنے بے سدھ پیا ہا____ اُوندے دماغ اِچ چنگاں جیاں لکن لگ گیاں جو اوا گوں تے ودھ تے آپنیاں ترسیاں سکاں دی ساونی کرچھوڑے۔جیندے واسطے اُونے آپنی حیاتی داء تے لا چھوڑی،اوکوں بانہیں وچ قابو کر تے بھن چھوڑے۔اوکوں روکن والا کوئی نہ ہا۔اُوکوں گناہ کبیرہ دا خیال آیا____ اُونے لاحول پڑھی۔تے ول تکھے تکھے منتر تنتر پڑھن لگیا____ اُوکوں تاں سارے منتر بھل گئے ہن۔پھل دھاگہ کرن واسطے اُوں نے انگلیں نال ہوا وچ سولھاں خانے بناون دی کوشش کیتی پر اُوندی اُنگل سکھاں ڈو اشارہ بن تے مندر تج گئی۔سکھاں دا جوانی دے سانچے اچوں نکلیا ہویا____ بھرواں جسم اُوندیاں پھٹیاں ہویاں رگاں اِچ خون دی ٹور کوں چھانٹے مریندا پیا ہا____ تے ول مراد دی زبان برف کیا تھئی دماغ اِچ صرف روہی دی چانٹی رات دی شہزادی دا خیال رہ گیا،اَکھیں اچوں لمبے نکلن لگے تے اُوندا بت ہولے ہولے تھڑکن لگ پیا۔

اوکھٹ توں اُٹھی کھڑا تھیا____ اَکھیں دے مچ اندھارے اچ ہیا وی رتا رتا سیک کھنڈاون لگ گئے ہن تے اُوندا بت ٹھرتے برف آلی کار____ تھڑکدا پیا ہا____ جیویں تیز اندھاری وچ بیوی کھادا وَن لوڈے کھاندے۔اُوندی وَرہیاں دی سِک پوری تھیون آلی ہئی____ منزل کوں ایڈا نیڑے ڈیکھ تے مراد دا دل ٹھاکے کرن لگ پیا____ جیندے وچ ترتیب باقی نہ رہی ہئی۔اُوندے پورے بت دا خون نچڑ تج کے اُوندیاں اَکھیں اچ آ گیا____ ڈیوے دی لاٹ بہوں ای مدھم ہئی۔سکھاں نے تندر اِچ لت مار تے کھیس لہا گھتیا____ مراد کوں ایویں لگیا____ جیویں شہزادی آلساں بھنیدی ہئی ہووے تے او اُوندے اُتے جھکا تھنیدا گیا۔بکدم دھڑام دی آواز نے مراد دے دل کوں ہمیشہ واسطے جھل گھدا۔فرش تے ڈاہون والے تھاں دے نال او خود وی کھٹ دے نال ڈھے پیا

۔کھڑکا سن تے سکھاں وہل تے اُٹھی پیٹھی۔سامنے جو کجھ تھیا پیا ہا اُونے اوکوں ہوا کر ڈتا ____ وڈے دیگوے دے نالوں بھجدی ہوئی بلی دے علاوہ بڈھا مراد،مویا ہویا،فرش تے ڈٹھا آپنیاں اَدھ کھلیاں اَکھیں نال اوکوں اینویں ڈیہدا پیا ہا جیویں حقے دے سوٹے بھریندا ڈیہدا ہا۔

(آپنے ہک اردو افسانے دا ترجمہ)

حاصل جمع

گالھ تاں کجھ ایہو جہی ناں ہئی پر چاء دی پیالی توں طوفان کھڑا تھی گیا۔ او شہلا نال میڈی پہلی باقاعدہ ملاقات ہئی۔ باقاعدہ ایں واسطے کہ اُوندے نال تعارف تے اظہار دوستی دے بعد میں اوکوں کئی دفعہ چاء دی دعوت ڈتی ___ پر او ہر دفعہ وڈے کوجھ پنے نال ٹال گئی ___ ایہا ہئی گالھ کہ میں ذہنی طور تے بدصورتی کوں ناپسند کریندا ہاں ___ پر میں دل دی ہار نہ منی تے آخر شہلا نے چاء واسطے ریوالونگ ریستوران آون دا ویلا ڈے ای ڈتا۔

ایکوں میڈی بدقسمتی آکھو کہ چاء آون تے شہلا نے اصرار کیتا کہ چاء او بنیسی۔ میکوں کیا انکار تھی سگدا ہا جے اُوندیاں انگلیں دا سیک وی چاء اِچ رَل ویندا پر گالھ اتھاؤں وِگڑ گئی جو جئیں ویلے اُونے کپ اِچ پہلے کھنڈ سٹی، ول ڈدھ تے ول اُوندے اِچ قہوہ ملاون شروع کر ڈتا۔ میں لکھ عاشق تے تکیا ہویا سہی پر ذوق دی کہیں شئے داناں ہے۔ میڈا اَلاخود بخود اُچا تھی گیا تے برداشت داناں ای ذہن وچ ناں رہیا ___

''میکوں ایں طرح چاء بناون بالکل پسند کو ئنی۔''

''پر کیں طرح ___''

''ایں طرح کہ قہوے اِچ ڈدھ رلاون دی بجائے ڈدھ اِچ قہوہ رلایا ونجے۔''

''پر نیٹ رزلٹ (net result) تاں ہکو ای ہوندے جو چاء بن ویندی ہے۔ ایہ وی ڈیکھنا چاہیدا ہے جو بندی کیویں ہے؟''

''تے ول تھی کیا گیا ___''

''میکوں کریت تھیندی ہے ___ گھٹن جئی تھیندی ہے ___ ڈر لگدے۔''

''یااللہ ___ پر کیوں ___''

''ایویں جو کھیر ___ سوجھلے دی علامت ہے تے قہوہ اندھارے دی۔ جے سوجھلے اِچ اندھارا رَلایا ونجے تاں ___ شام تھیندی ہے تے ول رات بن ویندی ہے ___ موت دی علامت ___ تے میکوں رات کنوں ڈر لگدے؛ آتے جے قہوے اِچ کھیر رلایا ونجے تاں اندھارے اِچ سوجھلا گھلدے، تے جئیں ویلے اندھارے وچ سوجھلا گھلے تاں سویر تھیندی ہے، سویر ___ جیہڑی زندگی ہے ___''

''میکوں تاں شام بھاندی ہے ___ سانولی سلونی ___ دل کریندے آلنڑیاں دوں ولدے ویندے پکھیاں دی جھار اِچ رل مل ونجاں ___''

''شئت تیکوں پتہ کائنی جو آپنے اصل ڈو ونجن ___ موت سڈیندے۔''

''کتنا مکروہ تے گھٹیا ہے تیڈا فلسفہ ___ میڈا شام والا میج برباد نہ کر۔''

''شئت توں سویر ڈٹھی کائنی۔''

''ہک دفعہ ڈٹھی ہئی ___ جئیں ویلے گرمیاں اِچ اے سی بند تھی گیا ہا۔ بالکل ای واہیات ہئی۔ اکھیں پوری طرح کھولن واسطے وی پورے بت دی توانائی خرچ کرنی پئی ہئی ___ جئیں ویلے جو شام کوں ایویں نیں ہوندا۔''

(اُف ___ میڈا اللہ ___ لیڈا اختلاف)

''سوری ___ میں نہ جانڑدا ہم جوتوں ___ میں غلطی کیتی ہے۔''

''میں لعنت بھیجیندی آں ___ تیڈی غلطی تے ___ تے تیڈے بَگلے سڑے فلسفے تے ___ ''

شہلا کوڑ تے اُٹھی تاں میز موندھی تھی گئی ___ چاء قالین تے ونج پئی تے ہک اُدھ تھاں وی ترٹ پیا۔ چاء نہ پیون دا تاں کوئی افسوس نہ ہا پر ہال اچ بیٹھے لوکاں دیاں نظراں دے وار بُت تے جھلیندا ___ پیریں ای ٹر پیا ___ سامنے نیشنل لائبریری دا بورڈ نظر آیا ___

ہونہہ! کجھی واہیات جاہے جتھ ہر قسم دے گیڈاں گھوڑے گھا کھاون آویندن۔

تے او شہلا وی تاں پہلی واری میکوں اتھائیں ملی ہئی ___ بدذوق ___ کوڑھ مغز ___ آخر میں اُوندے نال تعارف ای کیوں حاصل کیتا ہا ___ ہا ___ یاد آیا جو وجہ اُوندے سرخ ٹماٹر جیہے مکھڑے اُتے نیلیاں نیلیاں اَکھیں دا ہوون ہا ___ وجہ ایہہ وی کائینا ہئی بلکہ ایہہ ہئی جو میڈا رنگ وی ٹماٹر جیا ہے تے اَکھیں وی نیلیاں ہِن۔ کالج دے زمانے وچ ہک چھوہر تے دل آ گیا ___ پر اُو نے ایہہ آکھ تے ڈِتا ڈے چھوڑیا جو نیلیاں اَکھیں والے مکار اتے دھوکے باز ہوندن ___ گھر آتے کافی دیر توڑیں شیشہ ڈیہدا ریہا پر اُوں چھوہر دی گالھ دا جواب کتھائیں لکھیا ہویا نہ لبھیا۔

ول یونیورسٹی اِچ ہک ہئی حسینہ نال گالھ وات چلاون دی کوشش کیتی تاں قصور اَکھیں دا نکل آیا ___ تنگ آ تے میں ڈارک گلاسز (Dark glasses) پاون شروع کر ڈِتے ___ پر ول کتھائیں وی کوئی موقع نہ مل سکیا جو آخر ہک ڈینہہ نیشنل لائبریری اِچ شہلا کوں ڈیکھ گھِدا۔

اُوندیاں اَکھیں ڈیکھ کے میں پھڑک پیا ___ ایں چھوہر نال کہیں طرحاں سلام دعا کر گھِدی ونجے تاں ایہہ میکوں مہنا ڈیون دی کائینی جو میں مکار تے ڈٹ باز ہاں۔

تے ول ہمت کر تے ''سنوسئیں'' آکھا ای ڈِتا۔

اُو نے میڈیاں اَکھیں کوں ڈِٹھا ___ چھرکی تے ول مسک پئی۔

''فرماؤ ___!''

''میں ایم بی اے اچ پڑھدا اں ___ بس ہک پیپر رہ گئے ___ میں تاں فلاسفی اچ ایم اے کرن چاہندا ہم پر ابو نے آکھیا جو........''

''میڈے وی ابو نے آکھیا ہا جو فلاسفی احمق پڑھدن ___ پر میکوں بہوں پسند ہے۔''

''کون ___ احمق!''

''کوئینا ___ فلاسفی''

''ول تاں خوشی تھئی جو تساں جئی لڑکی فلاسفی پڑھدی ہے۔''

''اُوں ہونہہ ___ میں تاں کیمسٹری پڑھدی ہاں ___ ''

''تے او ___ فلاسفی ___!''

''میں آکھیا ناں ابو........''

''اچھا اچھا ابو ___ ''

ول اساں کافی دیر تک باہر لان اِچ بہہ کراہیں مختلف فلسفیاں دا تعارف ہک ہے نال کرویندے رہ ہوسے ___ پر جئیں ویلے میں گھر ولیا تاں یاد آیا جو نہ میں آپنا ناں اوکوں ڈسے تے نہ اُوندا پچھے ___ اتے پتے دا تاں ذکر ای کیا ___ وڈا افسوس تھیا جو زندگی اِچ ہک تاں آپنے جہی ملی تے ہوکوں ای ___ ایں طرحاں ناں نشان پچھے بغیر ونجا بیٹھم ___

ایں بے وقوفی دا کفارہ پورے ڈو مہینیاں توڑیں نیشنل لائبریری وچ کراہیں بھریندا ریہم ول کتھائیں وچ کے اُوندے نال آمنا سامنا تھیا ـــــ

''اچھا تاں ایہہ تساں ہیوے ـــــ پر میں تاں تہاڈا ناں بھل گئی ہاں شاید ـــ''

''شاید نہیں ـــــ یقیناً ـــــ اُو ایں واسطے کہ میں آپنا ناں تہاکوں ڈسایا ای کوئینا ہا تے ناں تہاڈے کنوں پچھیا ہا ـــــ''

''اچھا ـــــ سوری ـــــ''

ول کتھائیں ساکوں ہک ڈوجھے دے ناں معلوم تھئے ـــــ پر ناں معلوم تھیون نال کیا فرق پوندے جیں ویلے جو پتہ ای معلوم نہ ہووے ـــــ اُوندا آکھن ہا جو اگر اتفاقاً چار ملاقاتاں تھی ونجن تاں ول گھر دا پتہ ڈسنا چاہیدا ہے تے ستویں اتفاقیہ ملاقات تے چاء دی دعوت قبول کرنی چاہیدی ہے۔

ایں طرحاں ست اتفاقیہ ملاقاتاں دے بعد ـــــ پہلی باقاعدہ ملاقات تھئی دی تاں کیا جو سارا قصہ ای ختم تھی گیا۔

میں خود کوں پٹ پلوط شروع کر ڈتی ـــــ کیوں سڈ یا ہا اوکوں چاء تے آئس کریم ای کھواڈیندا ـــــ یا اُونان چھولے ـــــ اوناں تاں ملک شیک یا کوئی جوس ووس ای تھی ویندا۔

ناں چاء تے سڈیندا تے ناں ایں طرحاں اصولاں دی گُس گُسا تھیندی تے ناں ایہہ شام ڈیکھن پوندی ـــــ زندگی اچ پہلی واری ٹماٹر جئی رنگت تے نیلیاں اَکھیں لبھیاں ـــــ پر آپنی بے وقوفی نال اُناں کوں ونجا بیٹھاں ـــــ پر بعد اِچ ایہہ سوچ کراہیں تسلی تھئی جو کیا تھیا ـــــ چھوہرای بچ گئی ہے تاں ـــــ پر فتح تاں اصولاں دی تھئی ہے۔

ایں واقعے کوں ڈو سال گزر گئن ـــــ ناں او کتھائیں میکوں ملی تے ناں میں اُوکوں تلاش کرن دی کوشش کیتی ـــــ ہک ڈینہہ اچاچیت کتاباں دی ہک دوکان تے شہلا نال ملاقات تھی گئی ـــــ اُونے میکوں ڈیکھ تے منہ پھیر گھدا ـــــ میکوں اُوندا ایں طرحاں منہ پھیر گھنن چنگا لگیا ـــــ اُوندے ایں اوپرے سلوک اچ ای آپنیاں جئی خوشبو تے سیک ہا ـــــ میڈی کاوڑ ہوا تھی گئی ـــــ آمرادا کھل پیم تے اُوندے کول ٹُر آیا۔

''توں ہالی توڑیں کلھی ایں ـــــ!''

''تے توں وی تاں..........''

''ہا ـــــ میں وی ـــــ پر تیڈے چٹے رنگ تے نیلیاں اَکھیں ـــــ میکوں بہوں سوہنیاں لگدن۔''

اُونے سرچا تے میڈیاں اَکھیں اِچ جھاتی پاتی ـــــ اُوندیاں اَکھیں دا رنگ گوڑھا نیلا تھی گیا۔ وَل کجھ لحظے چپ رہی۔

''تیڈیاں اَکھیں دا رنگ وی تاں نیلا ہے۔''

''پر توں سویر تاں ڈٹھی کائینی۔''

''میکوں شام چنگی لگدی ہے ـــــ وسعت ای وسعت ـــــ کنواری دے بوچھن آلی کار ـــــ''

''پر توں ڈدھ اِچ قہوہ ملاون نیں چھوڑ سگدی۔''

''تیکوں چاء نال غرض ہے ناں!''

''ول وی ـــــ قہوے اِچ ڈدھ ملاونا چاہیدا ہے۔''

''میں تیڈی غلام کائینی ـــــ میں ویندی پئی ہاں۔''

''پر..........''

''سویرے میڈی فلائٹ ہے سٹیٹس کیتے پی ایچ ڈی کرن ویندی پئی ہاں ___''

شہلا دے ونجن دے بعد میں چاء پیون چھوڑ ڈِتی تے ہک کارخانے اِچ ملازمت کر گھدی، کارخانے دا مالک تھوڑے ڈینہاں اِچ ای میڈے تے مہربان تھی گیا ___ پروموشن تے پروموشن تے نال ___ کار بنگلہ تے ٹھاٹھ باٹھ ___ جیہڑے خواب ڈیہدا ہم، سارے پورے تھی گئے سوائے شادی دے ___ پر پتہ نئیں کیوں ہُن شادی کرن کیتے دل ای ناں کریندا ہا۔ لگدا ہا جے شادی کر گھدی تاں اصولاں دی جنگ ہار ویساں ___ پتہ نیں کیہو جئی آوے تے کتھاں کتھاں اختلاف برداشت کرنے پوون ___ پر ول وی اُو تھی گیا جو ناں تھیونا چاہیدا ہا ___

مالک نے ہک پاسے ساری جائیداد، بینک بیلنس تے پلس آپنی کالی کلوٹی ہکو ہک دھی رکھ ڈِتی تے ڈوجھے پاسوں ___ نوکری توں نکل ونجن دا نوٹس ___ میں نوٹس چا گھدا ___

مالک نے چھیکوی دا کھیڈ یا ___ نوٹس کل وصول کر گھنیں ___ اَج شام میڈے گھر چاء تے آویں۔

''میں بالکل چاء نی پی سکدا ___ تے اُو وی شام کوں۔''

''تے ول سویرے ناشتے تے آونج ناں۔''

''پر میں چاء نیں پیندا۔''

''لسی پی گھنیں ___''

ایویں لگیا جیویں او میکوں ڈھگے ہوون دا مہنا ڈیندا پیا ہووے۔ ڈوجھے ڈینہہ سویرے مالک دے نال ___ اُوندی ہکا ہکی سکاں لدھی کالی دیگ دے سامنے ناشتہ کریندا پیا ہم ___ او گل کر کر ہتیاں ڈینداں پیا ہم ___

''تساں چینی کتنی گھنسو ___!''

اتنی کالی کوجھی تے اَلا ایڈا مٹھا تے رسیلا......

میں کجھ نہ بولیا۔

اُونے ہک چمچہ چینی کپ اِچ سٹی ___ ول قہوہ پاتا تے وَل ڈِھ رَلاون شروع کر ڈِتا ___

اُوندا ناں وی شائستہ ہا۔

شائستہ نال شادی دے ڈو سال بعد ساڈا ہک نکا جمیا ___ ماء دی طرحاں کالا تے میڈے آلی کار نیلیاں اَکھیں ___ نویکلا ملاپ ہا۔

کجھ عرصے بعد مالک ___ جیہڑا ہُن غیر مالک ہا ___ بیمار تھی گیا ___ علاج بائی پاس آپریشن تجویز تھیا ___ شائستہ تے میں وی نال امریکی ٹر گئے _ آپریشن دے بعد مالک تاں واپس آ گیا پر اساں سیر سپاٹے واسطے اُتھائیں رہ گیو سے۔

اُوں ڈینہہ امریکہ تے کینیڈا دی سرحد تے دنیا دی سب توں سوہنی آبشار ''نیاگرا'' ڈیکھن دا موقع ملیا ___ میں ڈیکھن اِچ گم تھی گئیم ___ پانی دا پانی دے نال ملاپ ___ کیہو جئی موسیقی تے کیہو جے رنگ کھنڈیندا پیا ہا۔ ایہہ سارا کجھ ڈِٹھا تاں ونج سگیندا ہا ___ پر محسوس کر تے بیان نہ تھی سگدا ہا ___ شائستہ تے ٹُمی پچھلاں تے ہیٹھے پیپٹ پکڑن واسطے بھجدے ودے ہن۔

''ہائے اللہ ___ ڈیکھوتاں سہی ___''

میڈی چھرکی نکل گئی ___

''بالکل آپنے ٹمی آلی کار ہے ___ ذرا جیا فرق کائنی۔''

او بالکل ای ٹمی جتنا ہا تے اونویں ای کالا رنگ ___ جیندے اُتے چمکدیاں

ہو یاں نیلیاں اَکھیں۔

ہوں ویلے ای پھلاں دی اُچی کیاری پچھوں شہلا ظاہر تھئی ـــــ اُونے حیرانگی نال مُمی کوں تے ول آپنے نکے کوں ڈِٹھا ـــــ اَکھیں اُتے چاتیاں، میکوں تے شائستہ کوں ڈِٹھس تاں مسک پئی۔

''تاں جناب اتھاں ہِن!''

میڈے منہ اچوں ''جی'' ای نکل سگی

''آؤ ناں ـــــ تیکوں آپنے ہسبینڈ نال ملواواں ـــــ نومسلم ہِن ـــــ حسین ناں ہے ـــــ میں اُوندے نال ہتھ ملایا ـــــ اونگروہا ـــــ میں مُمی تے شہلا دے بال کوں ڈِٹھا ـــــ شائستہ نال شادی دے بعد ایہہ میڈے اصولاں دی ڈوجھی ہار ہئی ـــــ شہلا نے میڈی سوچ کوں شاید پڑھ گھدا ہا ـــــ میں گالھوں تاں مسکن لگی ـــــ جیویں آہدی پئی ہووے ـــــ

''میں تاں آہدی ہم جو نیٹ رزلٹ تاں چا ای ہوندی ہے۔''

مائی بڈھی دا گھوڑا

یاد نی آندا کہ اے کہانی کون سُنیدا ہا ـــــ بڈھی مائی دے گھوڑے والی۔ تساں دی یقیناً ایہہ کہانی سنی ہوسی ـــــ نی سنی ـــــ تے ول تساں بڈھی مائی دا گھوڑا ضرور ڈِٹھا ہوسی۔ گھاوچ ودا ہوندے۔ ساوے رنگ دا تِڈا ـــــ لمبیاں جنگھاں، پتلا بھبھر تے اگوں چوڑا منہ جیندے اُتے وڈیاں وڈیاں اَکھیں۔ ٹپولیاں مریندا راہندے اِتھوں کنوں اُتھاں تے اُتھوں کنوں اِتھاں ـــــ

سناون والے سنایا کہ ایہہ شاید دنیا دا واحد ذی روح ہے جیکوں اُوندی مادی ملاپ ویلے ایں طرح کھاویندی ہے کہ اوکوں پتہ وی نیں لگدا۔

''اے کیویں تھی سگدے کہ ہووے ذی روح ـــــ اوکوں کھادا ونجے تے اوکوں پتہ دی نہ لگے'' ـــــ میں پچھیا۔

سناون والے سنایا ـــــ اُوندے جسم اچ ترے جئیں اعصابی نظام ہوندے ـــــ سرے وچ، بھبھر وچ تے پوچھڑ والے پاسے ـــــ اوکوں مستی وچ مست ڈیکھ تے، اُوندی مادی پہلے اُوندا سر کھاندی ہے ول بھبھر تے شودے کوں پتہ ہوں ویلے لگدے ـــــ

جنئیں ویلے پوچھڑا آ بجدے تے ایں طرح ڈوہیں آپنی آپنی بُکھ متا گھندن ۔

''لیکن ایں مظلوم کوں آخر بڈھی مائی دا گھوڑا کیوں آکھیا ویندے''____ میں سوچن بہہ گیا____ لیکن ایہہ موقع نہ مل سگیا____ کیوں جو ذال میڈی دی دھاڑ دھاڑ میڈی سوچ تے غالب ہئی۔

''آخر تھی کیا گئے؟''____ میڈے اَلا وچ زچکائی ایویں سمدی پئی ہئی جیویں گرم گرم پکوڑیاں وچوں تیل سمدے____ شاید ایہہ تیل ذال میڈی دے کناں وچ وی چھالے پیندا ہویا ونج پیا____ سڑ تے بولی____

''ہا____ آخر تھی کیا گئے۔ تہاکوں کہیں شے دا احساس وی ہووے؟ کہیں شے دا پتہ وی ہووے؟ کڈاہیں ایہہ فکر وی کیتا ہووے جو ایہہ کرماں سڑی گزران کیویں کریندی پئی ہے۔ گھر وچ نوکرانی کائینی____ سارا ڈینہہ کم کر تے مرویندی ہاں____ تے تہاڈے بال سارا ڈینہہ ساہ ای نیں گھنن ڈیندے۔ ایہہ بھنے بھنے____ ترٹ مرتے دھوائیم، کپڑے پوائم____ منہ متھا بنائیم____ تے موئے باہروں گپ وچ بھر تیج تے آ گئن____ تے تہاڈے کنوں ایہہ وی نیں تھیندا جو انہاں کوں ہک دھڑکا چا ڈیواں آخر گھر وچ____ کہیں دا ڈر ربھوں تاں ہووے۔''

''بزرگو____ کہیں ویلے تاں کوئی نویں گالھ کر گھدی کرو۔ ایہہ گالھ تاں پچھلے یاراہاں سالاں کنوں سن سن کے میڈے اُتے ایویں بے اثر تھی گئی ہے____ جیویں____ ''پر میکوں ہمیشہ آلی کار آپنی گالھ پوری کرن دا موقع نہ مل سگیا۔

''بزرگو!____ ہاہا____ لیڈی وڈی بڈھی ہم تاں شادی کیوں کیتی ہئی میڈے نال۔ ہوں ویلے تاں چندر دا ٹوٹا ہم____ چھلاں رانی ہم____ کیوں نظر نہ آئی میڈی عمر؟ ہے کیا میکوں____ صرف ست سال تاں وڈی ہاں____''

اے سارا کجھ حسب معمول ذال میڈی اتنے جوش نال آکھیا کہ اوکوں کھنگ چُھٹ پئی____ اے کھنگ دی میڈے واسطے نویں کائینا ہئی۔

''اوہو____ توں غلط سمجھیں ناہید____ میڈا مطلب اے تاں کائینا ہا، بزرگو تاں ایویں ای نکل گئے منہ وچوں____ ورنہ ست سال____ سئیں بادشاہو____ اے تاں کوئی گالھ ای کوئینی____ اے ڈیکھو ناں____ بڈھا تاں میں تھی گیاں____ ساریاں مچھیاں اِی بگیاں تھیندیاں ویندن۔'' میں ہلدی بھاتے پانی دا چھنڈا مارن دی کوشش کیتی____ پر بھادی لاٹ ہئی اُچی تھی گئی۔

''ہا____ لیڈی وی بھولی کائینی میں، سب سمجھدی ہاں____ ساری منافقت ہے____ میں، میں____ جنئیں ویلے ایں گھر وچ آئی ہم____ یاد ہے میڈا روپ سنگھار تے ہن میڈی تاں رت پی گھدی ہے تہاڈے گھرنے____ پیلی ڈُڈا____ ایویں ہم ____ گلہاں اچوں رت وٹیندی ہئی____ خواب ڈٹھے ہم____ شادی دے بعد عیش عشرت دے____ ساوی سوکھی ہوساں____ نوکر چاکر ہوسن، کھڑے تے بہہ تے حکم چلیساں____ پر تھیا کیا____ ہکو نکر اِی تاں ملدا اپے، ساریاں سکاں دل وچ رہ گیاں تے میں وی ہُناں سکاں آلی کار کُرڑ تیج گئی ہاں۔'' ذال میڈی نے ہن رووَن والے ہتھیار نال ہکا یک برسٹ مارن شروع کر ڈتے۔

''اوہو____ ایہہ تاں معاملہ الٹا اِی گل وچ پے گیا''____ میں بڑ بڑاون دی کوشش کیتی۔

''کیا آکھدے____ گل وچ پے گئی ہاں____ ہا____ ہن تاں گل دا گلانواں بنساں____ اوموٹی ڈولو فرزانی بندی جو دماغ تے چڑھی ودی ہے____ ہک دا گھر اُجاڑیس، طلاق گھدی ہس تے ذلیل کمینی ہن میڈے گھر کوں تکی بیٹھی ہے۔'' ذال

میڈی دے طرفوں ایں گولے نے میڈی دماغی لائن وچ تھرتھلی مچاڈتی۔

''ڈیکھ بیگم ___ میکوں جو دل آوی، آکھ گھن ___ پر کہیں ہے دی دھی بھین تے ناحق الزام تراشی مناسب کو ئنی۔'' میں آپنی بھجدی ہوئی فوج کوں کٹھا کرن دی ناکام کوشش کیتی۔

''ہا ___ ناحق ___ جے اے ناحق ہے تاں ول ہیا حق کیا ہوندے۔ ہُن ہاں والا ہتھ جو پے ___ تے احساس تھیندا پے اُوں ڈلوڈلیل دا ___''

ذال میڈی رووݨ چھوڑ تے میکوں پنجواوݨ تے آ گئی۔

''یار ___ میں جو آہدا پیاں کہیں تے الزام نیں لویندا ___ تے ایہہ ___ ایہہ غلط فہمی کڈھ ڈے آپنے دل وچوں ___ میڈا کہیں نال کوئی تعلق کو ئنی۔'' میں اُتلے ہاؤں پکا بݨن دی کوشش کیتی۔

''تساں لکھ لکاوَ پے ___ ہݨ ساریاں گالھیں ملدیاں ویندن ___ ئیلوں بڈھی بڈھی آکھ تے احساس ڈواون کہ ہݨ میں تہاڈے قابل نیں رہ گئی تے اُوں کمینی دے اگوں پچھوں پھرن ___ کِھل کِھل تے گالھیں کرن ___ طلاق دے کاغذ بناوݨ تے ایہہ جیہڑا تساں پرسوں جی پی فنڈ اِچوں پورا پنج ہزار کڈھوا آئے وے ایہہ سارا کیا ہے، میکوں پتہ ہے تہاڈا پروگرام پکا ہے شادی دا اُوں موئی ذلیل جو آنکھی نال'' ___ ذال میڈی ہک دفعہ ول رووݨ آلی لائن تے آ گئی۔

ہݨ ہئی کاوڑ ڈکھاوݨ ___ جھگا اُجارن آلی گالھ ہئی ___ میں منہ وچ پتا سے پا گھدے تے مٹھیاں لیہوں وہاوݨ لگ پیا ___

''جان ___ یقین کر اے محض تیڈا شک ہے۔'' میں اوکوں بانہہ کنوں پکڑ تے نیڑے کھٹ تے ٻلہا گھدا پر اُو اُورتیج کے، ڈو ہائیں باہیں نال ہنجوں پُجھیندی ہوئی وڈ وانی

آلے پاسوں ونج کے ڈسکن لگ گئی۔

''جانو! ___ میکوں آپنے سردی قسم'' ___ میں پرے کنوں آپنے سر آلے پاسے ہوائی اشارہ کیتا۔ اُونے روندے روندے آپنیاں اکھیں توں باہیں ہٹا گھدیاں۔ شوں شوں کریندا نک تے رتیاں رتیاں اکھیں ڈیکھ تے میکوں یار ہاں سال پہلے آلی ناہید یاد آ گئی جڈݨ او میکوں لک لک کے ملدی ہئی ___ اُنویں سوہݨی ___ نویں نکور ___

''واقعی ___ تساں اُوندے نال......''

اُونے ایں طرح پچھیا جیویں اکھیں الیندیاں پیا ہووݨ ___

میڈا او جود اندروں پگھرن لگ گیا ___ میڈی آواز ایویں آئی جیویں دھرتی دی ستویں پرت اچوں آئی ہووے۔

''واقعی میں اُوندے نال کجھ نی کریندا پیا ___ زہر لگدی ہے او کمینی ___ ہاں'' میں یقین ڈواوݨ واسطے سر کوں ہیا وی تلے ہلایا۔

''تے ول او پنج ہزار کیوں کڈھوائے وے جی پی فنڈ وچوں ___''

ذال میڈی اکھیں پونجھ کراہیں، پٹولی مار تے میڈے کول آ بیٹھی۔

''میں کتاب چھپواوݨی ہے ناں آپنے افسانیاں دی۔''

میں آپنے سر کوں اُوندے مونڈھے تے رکھ ڈتا۔

''چلو چلو کہیں ہے کوں رہاوَ۔'' اُونے میڈی قمیض دا اَدھ وچلا بٹن کھول تے سینے دے والاں وچ انگل پھرولی شروع کر ڈتی......

''کتاب دا تاں بہانہ ہے اصل وچ اُوں موئی نال نکاح دا خرچہ کرنے۔'' ذال میڈی ادھیاں اکھیں کھول کے میڈے مونڈھے تے آپنا نک رگڑیندے ہوئے آکھیا۔

''تیکوں یقین نی آندا تاں ___'' میں اٹھی کھڑا تھیم ___ او حیران تھی تے

میکوں ڈیکھن لگ پئی ___ شاید میکوں نراض سمجھ تے روکن تے ہلہاون چاہندی ہئی ___ پر میں اُٹھی تے الماری آلے پاسے گیا۔ الماری کھولی تے پنج ہزار دے نوٹاں دی تھئی آ تے اُوندے ہتھ تے چا رکھی۔

''ایہہ گھن ___ میں نی چھپویندا کتاب، توں ٹی وی گھن گھن ___ بھوں سک ہے ناں تیکوں۔'' میں بے روحا تھی تے اُوندے نال کھٹ تے ڈھے پیا۔ آپنی تلی تے نوٹ ڈیکھ تے وی ناہید کوں ہالی اعتبار ناں آندا پیا ہا۔

''ہن آ گئے یقین کہ میڈا افرزانہ نال شادی دا کوئی ارادہ کائینی۔''

ناہید نے ہک دفعہ ول تلی تے پئے ہوئے نوٹاں کوں ڈٹھا تے ول میکوں ___ میکوں ایویں لگیا ___ جیویں اُوندیاں اَکھیں وچ روشنی ای روشنی ہے تیز روشنی ___ او کجھ آکھے بغیر اگوں تے کھسک آئی تے آپنا سر میڈے سینے تے رکھ ڈتا۔

میکوں آپنا وجود تیزی نال پگھر دا ہویا محسوس تھیا۔ جیویں پکھے دی ہوا تلے برف پگھر دی ہے ___ برف پگھر دی گئی تے ول کافی دیر بعد ___ میکوں احساس تھیا کہ میں سارا پگھر گیاں تے صرف پوچھڑ آ بچے ___ کیڈی سک نال، کتنیاں سکاں کوں گھوگھا ڈے تے، ایہہ پنج ہزار ___ کتاب واسطے کٹھے کیتے ہن ___ خیر، ''میڈے'' مقدراں دے لکھے کوں کون ٹال سگدا ہا ___ میں ڈٹھا ___ ناہید، پتہ نی کیہڑے ویلے دی ونج کراہیں ولدی کم کار وچ جُپ گئی ہئی۔ میں ستے ستے سر چھنڈ کیا ___ کجھ سکون دا احساس تھیا ___ میں ہک دفعہ ول سوچن شروع کر ڈتا کہ ایں توں پہلے کیا سچیندا ں پیا ہم؟ بابا دآیا ___ میں سچیندا ___ پیا ہم جو اُوں شودے تڈے کوں مائی بڈھی دا گھوڑا کیوں آہدن؟ ___!

~~~~~~

پھاتی پھتکی

''نسیم! توں بھاء نال کھیڈ دی پئیں۔'' میں کرسی توں کھڑا تھی گیا۔

''بھو جناب ___ ایندے وچ ای تاں چس ہے'' ___ نسیم نے حسب عادت آپنے مہین ملائم والاں کوں چھنڈ کاڈ تا تے ہوٹھاں تے ہک انجھی مسکار آ گئی جیہڑھی اوں ویلے کہیں عورت دے ہوٹھاں تے آندی ہے ___ جیں ویلے او خود آپنی حسن شناس تے جسم شناس تھی ویندی ہے۔

''بہہ ونج ناں جعفر ___ کیا میڈے کول تاڑ تاڑ ڈیہدا پئیں'' ___ نسیم دا چہرہ یکدم اِی معصومیت دے رنگاں نال لعل غلال تھی گیا۔ میں انھاں بدلدے ہوئے رنگاں دی حیرانی وچ غرق ___ کرسی تے بہہ گیا۔

''آخر تھی کیا گئے ___ ہنے تاں میڈے نال کو ڑیندا پیا ہانویں تے ہنے ایویں لگدے جو جماندرو گنگا ہوویں'' ___ نسیم دی مسکان کھل کھلاہٹ وچ تبدیل تھی گئی تے او متھے تے کھنڈن والے والاں کوں ہولے ہولے انگلیں نال ہٹاون لگ گئی۔

''نسیم ___ کجھ دیر پہلے تیڈے ہوٹھاں دی مسکار نے میکوں یرکا ڈتے
~~~~~~

آخرتوں ہئیں کیا ___ چالاک، شاطر، مکار، بے رحم یا معصوم، بھولی، گالھی تے رحمدل؟''

''کیا کوئی ہیاناں بچ گے ___ نسیم ٻالاں دی طرحاں معصوم لگدی پئی ہئی۔''

''ایہہ میں جیہڑھے تیرے کرتوت ݙیہداں تے ول تیکوں ݙیہداں تاں پتہ نیں دل وچ کیا کیا آندے کہ میں تیکوں کیا کیا آکھاں___ آخرتوں کریسیں کیا ایڈی دولت دا ___؟ کینڈیاں کینڈیاں بددعائیں چیسیں؟''

''جعفر جانی ___ توں ہالی توڑیں ٻال ہیں ___ ذرا وی نیں وݙا تھیا ___ تیکوں کیا پتہ دولت تے عورت دے رشتہ دا___ تیکوں تاں پروفیسر صمدانی دا لیکچر شاید یاد نہ ہوسی جیندے وچ اُوں نے عورت تے دولت دی فلاسفی ݙسی ہئی جو محکوم ذہن ہمیشہ طاقت دی پرستش کریندے تے تیکوں اتنا تاں پتہ ہے جو طاقت دا مرکز دولت ہے تے عورت ازل توں محکوم___ طاقت دے ایں سرچشمے دے ٻاہروں گردان تھئی راہندی ہے۔ جانی میں تاں اُو عورت ہاں جینے زندگی دے تریہہ سال پیسے پیسے واسطے سِک کے گزارنِ ___ میڈے کول وی حسن دی دولت ہئی جیہڑھی ہن کئی ݙیہاڑیاں دی مہمان ہے تے میں ایں مہمان دے ونجن کنوں پہلے مہمان خصوصی کوں گھر وڑاون چاہندی ہاں ___ جیہڑھا میڈے ٻڈھیپے دی رکھوالی کریسی۔''

''نسیم ___ تیڈیاں گالھیں بکواس ہن ___ توں جسم فروشی کریندیں، دولت منڈیاں ٻڈھیاں کوں پھسیندیں تاں جو آپنے نازنہوریاں تے بت دے چسکے تے ٹھنگور نال اُنھاں کوں کنگال کر ݙیویں تے آپنے آپ کوں مالا مال ___ پر کے تئیں چلسی ایہہ تیڈا مال ___''

''جعفر ___!''

''میں نی سندا ___ تیڈی گالھ ___ میں لعنت بھیجینداں تیڈی دوستی ___ تیڈے حسن تے تیڈی دولت دے فلسفے تے۔''

''تے ___ جعفر! جعفر!''

''دُکتی ناں ہووے تاں ___ ہونہہ!''

نسیم دے گھر دے ٻاہروں آکے پتہ لگیا جو شام مُک گئی ہئی تے رات شروع تھیندی ویندی ہئی۔ کاوڑ کنوں میڈیاں اکھیں وچوں دھوں نکلدا پیا ہا ___ میں سر تے ہتھ لاتا تاں او وی توے دی طرحاں ٻلدا پیا ہا۔ میں ایڈے اُوڈے ݙٹھا ___ کوئی سواری آندی ویندی نہ نظری تاں میں پیدل فٹ پاتھ تے ٹر پیا۔

نسیم یونیورسٹی اچ میڈی کلاس فیلو ہئی ___ کیا زمانہ ہا ___ یونیورسٹی دا ہر چھوہر اُوندے حسن دا شیدائی ہا ___ پر نسیم کہیں کوں گھانہ گھتیندی ہی ___ ایہہ ہئی گالھ جو معاشی طور تے کہیں اُچے خاندان دی دھی ناں ہئی پر کردار دے لحاظ نال کوئی وی اُوندے اُتے انگل کھڑی ناں کر سگدا ہا۔ کئی دولتمند شٹیاں نیں اگوں پچھوں پھرن دی کوشت کیتی پر دال ناں گلی۔

ایکوں اتفاق سمجھو یا قدرت دی لِکھن منجھ ___ ساݙا آپس اِچ سنجوک تھی گیا تے جئیں ویلے اساں امتحان ݙے کراہیں فارغ تھیوسے تاں نوبت شادی توڑیں آ پُجی۔ میں آپنے والدین نال گالھ کرن دی ہمت اِی کر گھِدی ___ پر میڈے والد جیہڑھے ہر لحاظ نال کاروباری بندے ہَن ایہہ گھاٹے دا سودا کیویں کر سگدے ہَن۔ اُنھاں دی ساری انوسٹمنٹ سُوا تھیندی ہئی۔ اُنھاں نے چِٹا انکار کر ݙِتا تے آپنی انوسٹمنٹ کوں بچاون واسطے فٹافٹ میڈی شادی آپ کنوں وݙے خاندان دی دھی نال کر ݙتی ___ ابا سئیں دا تاں لایا سجایا تھی گیا پر ساݙی کھیڈ کُنی بھوری ٻلی چٹ گئی۔

نسیم نے اے صدمہ ایویں برداشت کیتا جیویں کوئی گالھ تھئی ناں ہووے۔ اُونے میکوں احساس ای ناں تھیوݨ ڈِتا جو میں اُوکوں ٹھکرا چکیاں ___ اُوندی محبت ہتھوں ڈِوڑی تھیندی گئی ___ اُونے ہک سکول اچ ملازمت کر گھدی ___ سکول ونجے ہا تے ول کوشش کریندی ہئی جو شام میڈے نال گزار سگے ___ اگر نسیم اچ کوئی تبدیلی آئی ہئی تاں او اُوندا رویہ ہا، جیہڑا پیسے بارے ہا تے یا ول میڈے بارے۔ بظاہر ایویں لگدا اِکہ پیسے نال اوکوں شدید نفرت تھی گئی ہے ___ پر او پیسے پچھوں دیوانی تھئی لگدی ہئی۔ ناہید جینے کڈاہیں پیسے کوں کجھ مجھیا ناں ہا سارا ڈینہہ پیسے پیسے دا ورد کریندی ہئی۔

میڈے نال، میڈی شادی توں پہلے ___ ایں طرحاں محبت کریندی ہئی جیندے اچ ہک جھجک تے آپنے آپ کوں کہیں واسطے سانبھ رکھݨ دا احساس ہوندا ہا ___ پر ہݨ ایں خود سپردگی نال میکوں ولڑھ ویندی جو میں ہمیشہ پاند چھڑاتے تلک ونجاں ہا کیوں جو احساس جرم جیا تھیوݨ لگ پوندا ہا جو ہک تاں میں اُوندے نال شادی نی کیتی ___ گالھی مردی ہئی میڈے پچھوں تے ہݨ اگر لحظہ کھن دی چَس پچھوں اُوندی عزت داغدار کر ڈِیواں تاں میں کیا بھلا کیتا اُوندے نال ___ ناں آپنا بݨایم تے ناں کہیں ہئے جوگا چھوڑیم۔

پر ایندے باوجود ہک رات نسیم نے آپنا آپ کجھ ایں طرحاں میڈے تے گھول گھتیا جو سُدھ بُدھ کجھ ناں رہ گئی ___ ہک جادو جیہا ہا اُوندی خود سپردگی اچ جو سب کجھ ایں چھل اِچ لُڑھ پُڑھ گیا۔

دل چھل لتھی تاں میکوں سمجھ نہ آوے جو میں اُوندے نال اَکھ کیویں ملاواں ___ "میں ___ میں شرمسار ہاں۔" "سارا قصور ای......"

"بھولا ہݨ کیہے قصور تے کیندے قصور ___ اے سب کجھ تیڈی امانت ہاتے میں کہیں ہئے کوں کیویں خیانت کرݨ ڈے سگدی ہم ___ میں تاں قرضہ لہا ہولی تھی گئی آں۔"

میکوں لگیا جو میں ہیاوی گردن توڑیں پُر بج گیاں شرمندگی دی چور گپ اِچ ___ میکوں ندامت تھیندی پئی ہئی ___ آپنے مرد ہووݨ تے وی ___ شاید ہیں گالھوں ایں واقعے توں بعد میں اُوندے نال ملݨ جلݨ بالکل چھوڑ ڈِتا۔ ہݨ اُوندے سامنے ونجݨ دی ہمت ای میڈے اچ کائینا ہئی۔ کئی مہینے گذر گئے۔ ہک ڈِینہہ اچانک اِی مارکیٹ اچ اَساں ہک ہئے دے سامنے آ گیوسے۔

"ہائے جعفر ___ کے توڑیں لکسیں میڈے کنوں ___ شاید توں میکوں اُوں قابل وی کائینا سمجھدا ہانویں۔"

"کیں قابل ___ ؟ اُونہیں ___ میڈا مطلب ہے ___ میں ملک توں باہروں گیا ہویا ہم ___ "

"کوڑ ناں ماریار ___ توں اتھائیں ہانویں تے میکوں تیڈے لحظے لحظے دی خبر ہے ___ توں میکوں ملݨ نوی چاہنداں ناں ___ چل ناں سہی ___ آمیڈے گھر تاں چل ___ میں تیکوں تیڈی پسند دی کافی پلواواں ___ "

او ___ میکوں آپنی کار اِچ بلہا کراہیں ___ ہک چھوٹی جہی خوبصورت کوٹھی اِچ گھن آئی ___

"جعفر ___ توں حیران تھیندا پیا ہوسیں، ایہہ کاروی میڈی ہے تے کوٹھی وی ___ تیکوں کاغذات ڈِکھاواں۔"

"نن ___ نہیں ___ ٹھیک ہن ___ سوہݨے ہن ___ پر اے سب کجھ اتنا جلدی...."

"ایہا تاں گالھ ہے جعفر ___ میکوں "کھل جا سم سم" دا راز معلوم تھی گئے۔"

میں سرکنوں لاتے پیراں توڑیں اُوندے تے نگاہ پاتی____ اُوندا جسم بھرتج تے کجھ ہیا وی سوہنا تے بے باک تھی گیا ہا____

''کیاڈیہد اپیں جعفر____؟''

''نسیم____ توں کتھائیں بھٹک تاں نئیں گئی!''

''نئیں یار رستہ لبھ گئے ____ تیکوں ڈسیندی ہاں، سب کجھ ڈسیندی ہاں، تیڈے سوا میڈا ایہا محرم ہے کوئی بھلا____ پرٹھہر پہلے میں کافی بنا گھناں۔''

نسیم____ چند لحظیاں اِچ ای کافی بنا تے آ گئی____

''ہاں جناب ہن پچھو جو پچھڑیں'' ____ او میڈے نال آتے بہہ گئی

''تیڈے امی ابو کتھاں ہن____!''

''اُنھاں نے میکوں چھوڑ ڈتے''

''ہائیں____''

''شاید انھاں دے ذہن دے خلیاں نے ودھڑاں چھوڑ ڈتے۔''

''پر____''

''جعفر چھوڑ ایں ٹاپک کوں____ تیکوں میں ڈساں میں سکول دی نوکری چھوڑ ڈتی ہے تے ہن میں خود مالک ہاں ہک شاندا میرج بیورو دی۔''

''میرج بیورو؟''

''جیا جناب میرج بیورو____ تے میڈا بینک بیلنس ایں ویلے ترتالی لکھ توڑیں پج گئے۔''

''ترتالیہہ لکھ! توں ڈاکے مریندیں نسیم!''

نسیم پاگلاں آلی کار نچلے مارن لگ گئی____

''جعفر____ یار! تیکوں آکھے ناں میڈے کول ترتالی لکھ روپے نقد ہن____ توں آنا____ آڈیکھ کڈا ہیں ہن تاں میں جیندے نال چاہواں شادی کرسگدی ہاں____ کُتے آلی کار میڈے اگوں پچھوں کیویں پوچھڑ ہلیندے وَدے جو وڈے وڈے ٹھنڈ، ہوندن۔''

''تاں توں ہن جسم فروشی تے آ گئیں____ ''میڈے لہجے اِچ زہر ہا۔

''کائینا جعفر____ خدادی قسم کائینا ____ توں ای او پہلا تے آخری مرد ہانویں جینے میڈے نال........''

''توں بکواس کریندیں____''

''جعفر میں تیڈے نال کوڑ نیں بول سگدی____''

''تے ول ایہ کارکوٹھی تے لکھاں روپے...؟''

''ٹھیک ہے ____ اے سب کجھ میڈا ہے پر میں محنت کریندی ہاں____ میں اِنھاں کمینیاں مرداں دی گنڈھ کپیندی ہاں جیہڑے جگھاں تاں قبر اِچ لٹکائی بیٹھے ہوندن پر چاہندے اے ہن جو روز نویں نینگر اُنھاں دی گچھ اِچ ہووے۔ میں ایہو جے رذیلاں کوں بے وقوف بنیدی ہاں۔'' ____ نسیم تے ہک دفعہ ول پاگلاں آلے نچکیاں دادورہ پے گیا____

''جعفر ____ توں کرنل درانی دا ناں سُنیا ہوسی____ او ہو کرنل درانی جینے ڈوجھی جنگ عظیم لڑی ہئی____ کروڑاں پتی کرنل درانی____ آپ ہوریں وی میڈے نال عشق فرمیندن لک چھپ کے تے باہروں دنیا دے سامنے میکوں دھی سڈیندن۔ میں وی ابجھا سرمُنم جو جھنڈ تریہہ لکھ دی تھئی ہے۔ اے کوٹھی وی اُونے ڈتی ہے____ پتہ ہے____ تیکوں ہک مزے دی گالھ ڈساں! اے کوٹھی پہلے اُونے آپنے ڈوترے دے ناں کیتی

ہوئی ہئی وصیت نامے اچ___ تے جناب میں وصیت نامہ اِی پھڑ دا چھوڑے___ تے
اوہک ہیا وی سَترا ہستر ا___ گلشن ٹیکسٹائیل ملز دا مالک شیخ نجم الدین___ دنیا دے سامنے
اوں نے دی میکوں آپنْی دھی بنایا ہوئے تے کمینہ میکوں کلھاڈ یکھ کراہیں عشق فرمیندے___
میڈے پیراں اچ ڈھے ڈھے ارداساں کریندے کہ میں وی اُوندے نال عشق کراں___
ذلیل مویا___ پتہ ہے جعفر___ پچھلے ڈینہاں میں پندرہ لکھ روپے دا پلاٹ اُوندے
کنوں آپنے ناں کرائم___ تے تیکوں ہک ہئی مزے دی گالھ ڈساں!___ جیں ویلے
شیخ نجم آپنے پلاٹ دی لکھ پڑھ میڈے ناں کروینداں پیا ہا تاں پتہ ہے لکھ پڑھ دا گواہ کون ہا
___ گواہ ہا کرنل درانی___ ''نسیم تے ہک دفعہ ول نچکیاں دا دورہ پے گیا___ کجھ
دیر بعد نچکے رکے تاں ول بولن تے آ گئی۔

''مویاں ڈوہائیں کوں ہک بئے دے کرتوتاں دا علم کائینی___ تے ہر کوئی
آپنْی آپنْی جاء میڈے نال سیریئس ہے۔''

''نسیم___ میں ناں سوچ سکدا ہم کہ توں ایں حد تک پہنچ ویسیں___ ذلالت
تے کمینگی دی انتہا___ نسیم! توں بھاء نال کھیڈ دی پئیں۔''

ایں گالھ کوں پورے ست سال گزرے گئے۔ ناں میں نسیم دی شکل ڈیکھن دی
کوشش کیتی تے ناں او میکوں نظر آئی۔ کہیں کہیں ویلے میکوں اوندے نال ہمدردی تھیون
لگ پوندی پر جئیں ویلے اُوندا موجودہ روپ میڈے سامنے آندا تاں نسیم کیا میکوں دنیا دی
ہر عورت توں نفرت تھیون لگ پوندی۔ ہر عورت میکوں بے اعتباری لگدی۔ اے کوئی بھلا
انسانیت ہے جو عورت ذات تھی تے مردے گن کپے۔ اے ہئی گالھ جو اُوندیاں گالھیں دا
جواب ڈیون میڈے کیتے ممکن نہ ہا تے میں اُوندے کنوں لکدا وَدا ہم۔ لیکن ایندے باوجود
ہک ڈینہہ میں ہوندے ہتھے آ گیا پر جیندے ہتھے آئیم اُو نسیم تاں ناں ہئی بلکہ ہک اُجڑی

پجڑی عورت ہئی۔ لگدا ہا جوانی اُوندے تے آئی ای کائینا ہئی۔ اکھیں اچ کھڈاں___ منہ
داچم لٹک گیا ہا___ سر میلا چکٹ___ ہونٹھاں تے رڑیاں۔

''جعفر___ میں نسیم ہاں___ توں وی میکوں نئیں پچھڑیندا''___ اے آواز
یقیناً نسیم دی ہئی۔

''نسیم___ تیکوں تھی کیا گئے___ میں حیرت کنوں گنگ تھی گیم___''

''توں میکوں کافی کائینا پلوسیں؟''

میں اُوندے نال___ ہک ہوٹل اِچ ونج بیٹھا___

کافی آئی تاں___ او خود بول پئی

''جعفر___ میں شادی کیتی ہم___ تیڈے پچھانویں نال''

''میڈے پچھانویں نال!''

''ہا___ بالکل تیڈی ای تاں شکل ہا___ پر ہا چھوہر___ میڈے کنوں
یارہاں سال چھوٹا___ بہوں ای جذباتی اُونے میکوں اتنی محبت ڈِتی، اتنی محبت ڈِتی جو میں
سب کجھ بھل گیم___ اندھی تھی گیم___ میکوں لگدا ہا جو میں تیکوں ونجا تے وی تیکوں
ول حاصل کر گھدے پر شاید میڈی قسمت اچ تئیں جہی شکل اچوں وفا کائینا ہئی___ شادی
دے بعد پتہ لگیا جو اُوکوں میڈے نال تاں محبت کائینا ہئی___ ہا میڈی دولت نال ضرور ہئی
___ جعفر اُونے میکوں اَندھا کر تے___ میڈی ساری دولت آپنے ناں کر گھدی، تے او
ظالم پتہ ای کیا کریندے؟ میڈی دولت نال، ہا میڈی دولت نال آپنْی پسندیاں چھوہریں
نال ونج کے گلچھرے اُڈیندے، لائف انجوئے کریندا وَدے تے میں___ آپنے گھر
دے ہک پنجرے جئے کمرے اچ قید اُوندے زندگی نال بھرپور نچکے سندی راہندی ہاں
___ لُک لُک ڈیہدی راہندی ہاں___ جو کڈاہیں تاں میں دوں ڈیکھسی چا___ پر

اوکوں کیا ضرورت ہے ہک مفلس، بڈھی تے بدشکل عورت کوں ڈیکھن دی۔''

کافی دیر تئیں چپ رہ گی ___ نہ او بولی تے نہ میں بولیا۔

میں کافی دا آخری گھٹ بھریا ___ منہ کوڑا زہر تھی گیا ___ میکوں کجھ سمجھ ناں آندی پئی ہئی جو میں ہن کیا گالھ کراں ___

''ہا ___ نسیم ___ تے او کڈے گئے تیڈے کرنل درانی، شیخ نجم الدین وغیرہ ___؟''

''اُو ___!'' نسیم دے چہرے تے جیہڑھی مسکراہٹ آئی اوکوں کوئی ناں نہ ڈتا ونج سگیندا ہا۔

''ہا ___ اُو کرنل درانی، شیخ نجم الدین وغیرہ وغیرہ ___ یار ___ ہوں ویلے میکوں کیا ضرورت ہئی اُنھاں مفلس، بڈھے تے بدشکل مرداں کوں ڈیکھن دی! ___!

بوتے

پتہ نیں یکدم کیا تھیا کہ جیپ ہڈکیاں کھاندی کھاندی ریت دے ٹبے دی اوٹ وچ کھڑ گئی ___ شاید ول گرم تھی گئی ہے۔ رضوان دے متھے تے پسینہ آ گیا تے ہتھ پیر ٹھرتے برف تھی گئے ___

''یار آخر ایہو جہی کھٹارہ جیپ اُتے ___ ایں سُنج بیابان رات وچ ___ روہی ڈو آون دی ضرورت ای کیا ہئی۔'' الطاف دا غصہ عروج تے ہا۔

''ایہہ کوئی انسانیت ہے، کالی اندھاری رات، چندر داناں نشان کائنی ہتھ کوں ہتھ نی سجھدا تے ___ ریت دے ایں ڈراکلے پندھ وچ ___ آون دا شوق ہا تے وَل کوئی سواری تاں چنگی گولنی ہئی ___ اُف میڈے خدا ___ میکوں تاں ایں جاتے جناں بھوتاں دا جران لگدے ___ کیا پتہ ___ کل دا بجھ ڈیکھن ساڈی قسمت وچ ہے وی یا کائینا۔''

''الطاف ___ توں کیا ایہہ گالھیں کرن توں باز نیں رہ سگدا ___'' رضوان نے کمبدے ہوئے ہتھاں نال، آپنے متھے توں پسینہ پونجھیا۔

''ݙیکھ آپاں ݙوہیں دوست ہیں ___ تے نال نال آپݨے تے کجھ فرائض دی ادائیگی وی لازمی ہے۔ اگر او ترِسا مسافر تریہہ کنوں مر ڳیا تے کیا آپݨا ضمیر آپاں کوں ملامت ناں کریسی ___ کیا آپݨا فرض نئیں کہ اَجھی اطلاع ملݨ تے اُوں بدقسمت دی جان بچاوݨ دی کوشش کروں۔ کیا آپاں کوں تنخواہ ایں ڳالھ دی نئیں ملدی؟''

''ہا ___ تنخواہ!'' ___ الطاف دا لہجہ اندھارے دے باوجود تصویر بݨ ڳیا۔ ہا ساکوں تنخواہ ملدی ہے ___ اتنی کہ اساں ___ آپݨے جی بت دا رشتہ ݙاہڈھا ݙکھا جوڑی ودے ہیں۔ تے ہݨ جیکوں توں فرض اکھیندیں ___ کیا تیݙی اے فرض نال محبت اَج تیݙی جان بچا سکسی ___ ؟ تیکوں پتہ ہے ___ اے جا کیہڑھی ہے؟

''شاید نئیں، یقیناً ___ اے روہی والی جھوک ہے۔ او ہوروہ جیہڑھا اَج کنوں صدیاں پہلے اِیں جا تے ترِسا مر ڳیا ہا تے ہݨ ہوندی بے چین روح آپݨی ترِسی موت دا انتقام اِتھوں لنگھݨ آلیاں کنوں گھِندی ہے؛ کوئی پاندھی اندھاری رات کوں اتھوں جیندا ویندا نئیں سُݨیا ___ پیدل ہووے تاں اُوندیاں ہݙیاں مرتج ویندن؛ جانور دی سواری ہووے تاں جانور لولہا تھی ویندے تے جیپ ٹریکٹر ہووے تاں اُناں دا انجن ݙوجھا ساہ نی گھِن سکدا ___ تے وَل روہی دی روح آپݨے شکار دا خون پی کے آپݨی تریہہ لہیندی ہے۔'' الطاف دی زبان خوف کنوں اُوندا ساتھ چھوڑݨ لگی۔

''نئیں الطاف اے محض تیݙا ___ وہم ہے ___ توں وی یقین کریندیں اِناں داستاناں تے جِناں دا کوئی سر پیر نئیں ہوندا۔''

''سر پیر تاں ہݨ آپݨے سلامت رہ ڳئے ___ تاں یقین کرگھنسوں ___ لیکن ایں سچ کوں جاݨݨ والا ___ جیندا کیہڑھا بچے۔'' الطاف دے سُکے سنگھ وچ الفاظ اٹکݨ لگ ڳئے ہن۔

''کوئی نئیں دوست'' ___ رضوان نے آپݨے خشک ہوٹھاں تے زبان پھیری تے بولیا۔

''آپݨے سامݨے ہِک مقصد ہے؛ آپاں ہِک، آپݨے جیہے انسان دی جان بچاوݨی ہے، جیکوں ایں ریت دی تریہہ آپݨا گھٹ بݨاوݨ چاہندی ہے ___ یار کجھ تاں سوچ، تھی سکدے اُوندے نکے نکے بال ایں انتظار وچ ہوون کہ اُناں دا ابا اُناں واسطے کھیݙݨے گھِن کراہیں آندا پے ___ یا اُوندی نویں کنوار تانگھ تنگھیندی پٹھی ہووے کہ اُوندے سر دا سئیں اوندے بخشیں دا راکھا، اَجھو پہنچیا سو پہنچیا ___ یا اے وی تھی سکدے کہ او کلھی بھیݨ دا بھرا ہووے جیہڑھی ایں سِک وچ ہووے کہ اُوندا ماء پیو جایا آتے اُوندی ݙولی ٹریسی ___ یا اُوندے بُڈھڑے ماپیو......''

''میں ہیا کجھ نی سُݨ سکدا رضوان ___ خدا واسطے چپ کرونج'' ___ الطاف سارے بت دا زور لاتے چیخ پیا۔

''یار میں وی انسان ہاں ___ میݙے وی چھوٹے چھوٹے ݙوہال ہن۔ ذال ہے ___ بھیݨ ہے تے میݙے وی بُڈھڑے ماپیو ہن۔''

رضوان بولیا ___ ''حوصلہ کر الطاف، توں تاں ایویں تھیندا ویندیں جیویں تیکوں آپݨی موت دا یقین تھی ڳیا ہووے۔ کجھ نی اتھاں کر ___ آپاں اڳلے ݙینہہ دا ݙجھ ݙیکھسوں تے اُوں سنگتی دے نال ݙیکھسوں جیہڑھا ایں ویلے ساݙی امداد دا منتظر ہے تے آپاں ___ آپاں روہی دی جھوک دا سارا طلسم تروڑ ݙیسوں ___ آپاں زندگی دا پیغام ہئیں الطاف ___ آپاں زندگی دی علامت ہیں۔''

''توں ___ توں رضوان بے وقوف ہیں ___ توں احمق ہیں ___ او ݙیکھ ___ او ݙیکھ روپا آندا پے ___ روپا آندا پے ___ رضوان او آپاں کوں مار گھتیسی

___ او آپنے خون نال ___ آپڑیاں صدیاں دی تریہہ لہیسی۔''

الطاف دیاں چیکاں ___ ریت دے ٹبیاں نال ٹکرا ٹکرا کے واپس آندیاں تے ایویں لگدا جیویں پوری روہی وچ سوائے الطاف دیاں چیکاں دے ہئی کوئی آواز ای کائینی تے جیں پاسوں وی الطاف دی آواز ویندی ہے، روپے دی بے چین روح اُوندا پیچھا کریندی ہے۔

رضوان نے الطاف دیاں باہیں پکڑ گھدیاں تے اوکوں حوصلہ ڈیون دی ولدی ناکام کوشش کرن لگیا ___ کجھ دیر بعد الطاف دیاں چیکاں بند تھی گیاں تے گرکاٹ شروع تھی گئے۔

''یا خدا میں کیا کراں؟'' ___ رضوان نے آپنا سر جیپ دی ونڈ سکرین نال ٹکا گھدا۔ یکدم اُوندے ذہن اچ ہک خیال آیا ___ اُونے الطاف کوں پکڑ تے زور دا جھنجھولا ڈتا۔

''الطاف، الطاف، تیکوں یاد ہے ناں ___ ساکوں ایہا اطلاع ملی ہئی کہ اوتر سا مسافر بھانویں مویا بھانویں جیندا ___ رُوپے دی جھوک توں ہک ڈوا یکڑ پندھ تے ٹکلے کنڈے تلے پے تھیا ___ تے ول آپاں تاں بہوں نزدیک ہیں اُوندے ___ چل اُٹھی یار ہمت کر آپاں ٹردے چلدے ہیں؛ ٹارچ تاں ہے پئی آپنے کول، گول گھنسوں ___ تے تیڈے کول تاں پستول وی ہے پیا'' ___ لیکن الطاف دے منہ اچوں صرف خاموشی دے علاوہ ہئی کوئی آواز نہ نکلی۔

''اچھا یار ہک منٹ ٹھہر ___ میں ذرا جیپ دا بونٹ کھول کے تاں ڈیکھاں خرابی کیا ہے؟''

''نئیں یار نئیں ___ الطاف ولدا چیک پیا ___ توں تلے ناں لہویں ___ او

رُوپا ___ اُوندی روح اتھ کرکہیں اوپرے دا پیر نیں لگن ڈیندی۔''

رضوان نے سر چھنڈ کیا ٹارچ چاتی تے جیپ دا دروازہ کھول تے تلے لہہ آیا ___ الطاف بدستور چیکدا ریہا۔ رضوان نے تلے لہہ تے جیپ دا بونٹ کھولیا ___ کھنک دی آواز ___ ہک دھماکے آلی کار چارے پاسے کھنڈ گئی ___ الطاف نے سر جھکا کیتا تے بیٹری دیاں تاراں کوں ہتھ ای لایا ہس کہ رات دا سناٹا پستول دے فائر دیاں آوازاں نال گونج گیا۔

الطاف ___ ''رُوپا رُوپا'' چیکدا ای ویندا ہا تے فائر وی کریندا ویندا ہا ___ چھی فائر تھئے تے پتہ ایویں لگیا کہ جیویں چھتری فائر تھی گئے ہوون۔

ایں کنوں پہلے کہ رضوان کجھ سمجھدا ___ الطاف نے جیپ دا دروازہ، کھولیا تے پوری قوت نال ہک پاسے بھج پیا ___ او چیکدا ویندا ہا ___ ''رُوپا مار گھتیسی، رُوپا مار گھتیسی ___ رُوپے تے تاں پستول دیاں گولیاں وی اثر نیں کریندیاں۔''

رضوان نے الطاف کوں پکڑن کیتے اُوندے پچھوں دوڑ لا ڈتی ___

''الطاف ایہہ روہی ہے ___ رک ونج الطاف، توں رستہ بھل ویسیں، الطاف رک ونج'' ___ لیکن الطاف وچ پتہ نیں کتھوں اتنا زور آ گیا کہ لحظے وچ اُوندیاں چیکاں وی گم تھی کے رہ گیاں۔

رضوان کوں کجھ سمجھ ناں آندی پئی ہئی او کیا کرے ___ کلہم کلہا ___ اُوں جا تے کھڑا ہا جتھ کر ڈردے مارے لوک ڈینہہ کوں وی نئیں قدم رکھیندے؛ چارے پاسے خوفناک اندھارا۔ ہکو پستول ہاجیکوں خالی کر تے الطاف 'اللہ جانے کیڈے ٹر گیا ہا ___ ایہہ سوچ کے ای رضوان دے ہتھوں چھوڑ گئے جو اگر الطاف راہ گم کر کھڑیا تاں کیا تھیسی۔ گرمیاں ہن تے روہی وچ سویر دا تجھ وی بھاء وچ دھاکے نکلدے ___ رضوان

پچھے پیراں جیپ ڈو آیا___ بونٹ بند کیتا تے ولدا سیٹ تے آ تے بہہ گیا۔ چابی کوں بھنوایا تے جیپ دا انجن ، ولدا جاگ پیا___ رضوان دے ساہ اچ ساہ تاں آونڑاں ای ہا، رگاں وچ خون وی آ گیا___ اُونے جیپ دا رخ ہوں پاسے موڑ ڈتا جیہڑھے پاسے الطاف بھجیا ہا___

رضوان کئی میل توڑیں اگوں نکل گیا___ پر الطاف دا کتھائیں ناں نشان ای کائینا ہا___ کتھائیں کتھائیں ڈرے ڈرے ہرن جیپ دی روشنی وچ اندھے تھی کراہیں کھڑے ایویں لگدے ہن جیویں عجائب گھر وچ کھڑے ہوندن___ تے کہیں کہیں ویلے کہیں ٹٹیہر دی مکروہ چیک ، جیپ دی آواز کنوں اُچی تھی ویندی۔

پھر دے پھر دے گھنٹیاں دے گھنٹے گزر گئے۔ رضوان نے ہک ہک ٹبہ پَٹ ماریا___ کوئی ہوانہہ___ کوئی کر۔نہہ، کوئی جھت ایہو جئی ناں ہئی جیکوں رضوان نے اَکھیں پھاڑ پھاڑ ناں ڈٹھا ہووے پر الطاف دے بارے ایویں لگدا ہا جیویں رُوپے دی ترسی روح نے اوکوں کلی ریت نال رَلا ملا ، کھنڈا اپنڈا اڈ تا ہووے۔ کجھ دیر توڑیں رات دے اندھارے وچ ، سویر دا سوجھلا رلن لگ گیا_ کجھ کجھ اندھارا_ کجھ کجھ سوجھلا۔ اُوپرے توڑیں___ ہک بئے نال گلکوی پینڈے نظر آون لگ گئے کہ یکدم رضوان کوں ہک بوتا ، مونڈھا ریت تے پیا ہویا نظریا۔ رضوان بھج تے جیپ توں لتھا___ اُوں بوتے دے کپڑے مٹی مٹی سنجاڑے نہ ویندے پے ہن تے اَدھا بت ریت اچ پوریا پیا ہا___ شاید کجھ دیر توڑیں اتھ کرنواں ٹبہ بَن چکیا ہووے ہا۔ رضوان نے اوکوں ریت وچوں چھک تے کنڈھیا تے سدھا کیتا___ اُو___ الطاف نہ ہا بلکہ کوئی اوپرا پاندھی ہا۔

تریہہ نے اُوندے سارے بت دا خون خشک تے ہونٹ لکڑ کر ڈتے ہن۔ جئیں ویلے جو نبض ہولے ہولے ٹمکدی پئی ہئی۔ رضوان دے چہرے تے مسکراہٹ آ گئی تے

اُوں نے اوکوں مونڈھے تے چاتے جیپ دی پچھلی سیٹ تے سماڈ تا تے بولیا___ ''دوست میں آپنی منزل توڑیں تاں پج گیاں پر آپنا آپ ونجا بیٹھاں۔''

جیپ نے ہک ڈو قدم ہے بھرے تے ہک بیا بوتا پیا ہویا نظریا۔ رضوان دا دل سینہ تروڑ تے باہر آون لگیا___ اُو ول تیزی نال تلے لتھا___ ایہہ لاش ہئی___ الطاف دی___ لگدا ہا جیویں روہی دے ڈیہہ نے اُوندا ساہ پی گھدا ہووے۔ رضوان دیاں اَکھیں وچوں ہنجوں وہے کہ الطاف دے ہونٹھاں تے آڈٹھے___ او بولیا

''دوست! زندگی تاں مقصد دا ناں ہے___ جستجو دا ناں ہے___ تے ایہہ دی ناں ہووے تاں اساں کیا ہیں___ مٹی دے بے جان بوتے ہیں۔''

جنت، حور، قصور

مولوی عبدالقدوس دے گھر اَج وَل پھا کا پیا کھڑا ہا۔ جھیڑے دا مُنڈھ تاں کہیں ناں سُنیا تے ہِن دھاڑ دھاڑ محلّہ سُندا پیا ہا ___ اے کوئی نویں گالھ تاں ہئی کائینا ___ ہِکے ہئے ڈیہاڑے ایہ کھیڈ تماشہ لگیا ای راہندا ہا کہیں ویلے ملاں ڈاہڈا تھی ونجے ہا تے کہیں ویلے ملوانی ___ پر پکا فیصلہ اَج توڑیں ناں تھیا جو ڈوہائیں اِچوں ڈاہڈا کون ہے ___ کیوں جو ڈوہیں فریق ہالی توڑیں اپیل دا حق رکھیندے ہِن۔ مولوی عبدالقدوس دی عمراں ہوسے ایہو کوئی پچونجاہ سٹھ سال تے ملوانی اُوندے کنوں چپہ گھٹ وڈی ہئی ___ عمراں وچ وی تے قد وچ اِی۔ شادی کوں پینتری سال تھی گے ہوسن پر کوئی بال ناں جما سگے۔ اگر کجھ جمیا تے ایہو جھیڑا ہا ___ جیہڑا اُٹھے ویلے جمیا راندا ہا۔

ملوانی داناں جنت بی بی ہا تے آپنے ماء پیو دی کلہی دھی ہئی۔ پیو اُوندا پہلے وستی دی ہِیں مسیت دا امام ہا تے عبدالقدوس اُوندا شاگرد ___ مردیں ویلے اودھی دا ہتھ عبدالقدوس دے ہتھ وچ ڈِتی گیا تے ڈوہائیں نے ہیکوں رب دی رضا سمجھ کے قبول کر گھدا۔ پر جیویں بال جمن دی اُمید گھٹدی گئی روز روز دی چخ ڑخ اُویں اُویں ودھدی گئی ___ اَج

قدوس ہنیڑاں پیا پیاہا۔

''ووۓ جنت، جنت ___ خدا بھلا کری ___ رب داناں من، جھیڑا وی آپ لاتی تے دھاڑ دھاڑ وی خود کریندی پئیں ___ ووۓ خلق خدا کیا آکھیسی جو مولوی عبدالقدوس ایڈا ظالم تے خسیس ہے، کجھ میڈی چٹی ڈاڑھی تے چٹے سر داتاں لحاظ کر جے تیکوں آپنے چٹے چونڈے دالحاظ کائینی ___''

''ووۓ سنو وے لوکو ایہہ مویا تاں شروع لا دا میڈی جان داویری ہے۔ ایویں الیندے جیویں منہ وچوں بھادے لِنبے کڈھیندا ہووے ___ خدا دا قہر وی نسی پوندا، کوئی کھمن گاج وی نسی پوندی۔''

''ووۓ جنت خاتون ___ ایہہ ڈیکھ ہتھ بدھی پیٹھاں ___ جنت بن جنت، دوزخ نہ بن۔'' ایہہ سن تے جنت خاتون ہئی وی پھڑ گئی ___

''ڈو شالا ترٹ مریں دوزخی ہا ___ جڈن دا میڈے پڑ پئیں، میکوں ساڑ ساڑ سُوا کیتی ویندیں ___ تے ہِن دوزکن وی میکوں آہدیں ___ ووۓ شالا قہر وی نسی پوندا ___''

''ووۓ مائی میڈی ___ ایہہ ڈیکھ ___ خدا داناں من ہس کر ___ میں ہاں دوزخی ___ ایں جہان داوی تے اگلے جہان داوی ___ ہِن رب داناں من تے ڈس میڈے کنوں قصور کیا تھی گے۔''

مولوی عبدالقدوس نے آخر کناں کوں ہتھ لا گِھدا۔

''اچھا تے قصور کیا تھی گے ___ جوانی گئی پر چترائیاں نہ گیاں ___ کیوں نیں ڈسینداں سچ ___ بول تاں بول، میں وی سناں جو اَج توں پھتو میراثی کوں آپنی نویں شادی واسطے رشتہ گولن دا نوی آکھیا ___ ہِن کرتاں انکار ___ ڈیکھ وَل کیویں

اگلے جہان تیکوں ملدن دوزخ دی بھاء اِچ ٹُھیاں ____ ''

''لاحول والاقوۃ اِلا باللہ ____ استغفراللہ۔''مولوی صاحب نے آپنے کناں دیاں پوپڑیاں ڈوہائیں ہتھاں دیاں انگلیں وچ پھسا گھِدیاں ____ ''ایہہ سراسر بہتان ہے، تہمت ہے تے کفر ہے ____ توں خدا کنوں ڈر تے توبہ کر۔''

''اچھا توبہ میں کراں ____ خدا کنوں وی میں ڈراں ____ جیہڑھا سٹھ سال دی عمر وچ نواں لوڈا کھاون چاہندے ____ اوکوں خدا دا کوئی ڈر کائینی۔''

''جنت خاتون ____ میکوں تیڈے سر دی قسم ____ ایہہ چٹا کوڑ ہئی ____ روز آلی کار چٹا کوڑ ہئی ____ توں پچھلیاں ویہہ سالاں کنوں روز ایہو بہتان کہیں نہ کہیں دے حوالے نال میڈے اُتے لیندیں آندیں ____ بختاں والی اگر میں شادی کرنی ہووے ہا تاں ویہہ سالاں وچ کرناں گھِدی ہووے ہا ____ ہن بڈھیپے وچ ذلیل خوار تھیون دی کیا لوڑھ ہئی ____ تھک سٹ ایں گالھ تے ____ ''

''میں کیویں من گھناں؟ ایہے تاں تیڈے اعتبار ڈِواون ہن۔ جواندے ہر وچ اچا چیت بلأ کڑ کیساں ____ تے شودی کجھ نہ کر سگسی۔ اَج تاں میکوں پکی خبر لگی ہے۔''

''یقین کر میڈا جنت خاتوں ____ یقین کر ____ میں کہیں کوں کائینی آکھیا۔ ایہہ ضرور کہیں شیطان لعین دا کم ہے۔''

''اَج تاں توں ____ تتے توے تے وی چڑھ بہہ ناں ____ میں ول وی ناں مناں ____ پھتو میراثی کوں توں بھیج کے آئیں رشتے واسطے۔ میں ڈیکھساں ہن توں کرینداکیویں ہیں ہئی شادی ____ میڈا ناں وی جنت خاتون ہے۔''

''چل ٹھیک ہے ____ ہن ایویں تاں ایویں سہی'' ____ مولوی عبدالقدوس کوں وی جلالی آ گئی۔ ''گندی رن ____ تیڈی خاطر پنتری سالاں توں اولاد دی سِک

اِچ گھر ڑینداوداں تے اُف تک نمی کیتی ____ جوتوں ناراض نہ تھیویں ____ میڈے مرن دے بعد میڈی قبر تے ڈِیوا بالن آلا کوئی کائینی تے میں وَل وی چپ ریہاں پر روز روز ایڈوں اُوڈوں کوڑ بتوڑ سن کے آپنی بدزبانی نال میڈا جیون حرام کیتا ہوئی ____ میں ہن ویندا پیاں تے ہوں ڈینہہ ایں گھر وچ پیرا پیساں جئیں ڈینہہ تیڈی پہاج میڈے نال ہوسی۔'' ایہہ آکھ تے مولوی عبدالقدوس گھروں باہر نکل گیا۔

''کجھ لحظے تک تاں بالکل اِی خموشی تھی گئی ____ اَملک چُپ ____ جنت کوں یقین نہ آندا ہا جو عبدالقدوس آکھ تے کیا گے تے ایہہ تھی کیا گے۔ کجھ دیر بعد اُوندی چتھر کی نکلی تاں اُونے وین کر کر تے رووݨ شروع کر ڈِتا۔

ڈِوجھا ڈینہہ گزریا ____ ڈِوجھا ہفتہ گزریا تے ول ڈو مہینے گزر گئے۔ مولوی عبدالقدوس دا پتہ نشان نہ ہا ____ جتنے منہ اتنیاں گالھیں ____ کوئی آکھے جو او منہ کر گے، کوئی آکھے جو اندھے کوں حرام کیتس تے کوئی آکھے جو اُوندی لاش ریل دی لین تے وی گولنی چاہیدی اے۔ انھاں گالھیں دے نال نال ہن سب دیاں ہمدردیاں مولوی عبدالقدوس نال ہن تے جنت کوں ای ساری فساد دی جڑھ سمجھیا ویندا پیا ہا۔

تے ول ہک ڈینہہ پھتو میراثی دی ذال دھاڑ دھاڑ کریندی ملوانی دے گھر آوڑی ____

''مئے جی، مئے جی ____ ! مولوی صاحب آ گئن۔ ایمان دی قسم ____ خدا رسول دی قسم ____ ٹانگے تے چڑھے آندن۔ سالم ٹانگہ ہے تے نال ہک زنانی وی ہے چادر دی بُکل ماری بیٹھی ہے۔ نینگر لگدی ہے تے نال ہک ڈوں ترے سالاں دا بال وی ہے ____ مولوی صاحب جھولی وچ چئی بیٹھن'' ____ ایہہ سنڑناہا تے ملوانی کوں ڈندون پئے گئے ____ پھتو دی ذال گوکارارا شروع کر ڈِتا ____ گُنج پاونی ڈنداں اِچ ڈے تے

ڈ ندون بھنے گئے ___ پانی دا چھنڈا ماریا گیا ___ ملوانی نے ہوش وچ آون سیتی ڈھنڈ کارے مار مار تے روون شروع کر ڈ تا۔

"وے تیڈا شو کدے تے پیر کیوں ناں آیا وے ___ میں تاں تیڈی اطلاع سناں ہا ___ تیڈا مویا منہ ڈ یکھاں ہا ___ ہن کیویں ڈ یکھساں پہاج دے منہ کوں۔"

ہیں کرلاٹ وچ مولوی عبدالقدوس گھر وچ آوڑیا ___ بال کوں اُنگل نال لایا ہویا ___ پچھوں زنانی ہئی۔ ہک چھوٹا جیہا جُسی ٹرنگ ہر تے چاتا ہویا تے ڈ وجھے ہتھ نال منہ دی ہُکل کوں جھلی آندی ہئی۔ ملوانی جنت دے کرلاٹ ہے وی اُچے تھی گے تے ایڈوں اوڈوں دیاں کندھیں توں کئی ہمسائڑیں دیاں گردناں وی اُچیاں تھی گیاں ___ وستی دے ہالاں دی ہک لائن وی عبدالقدوس دے گھر دی ڈ یہڈھی وچوں جھات کریندی پئی ہئی۔

مولوی عبدالقدوس ٹاہلی تلے پئی ہوئی ہک کھٹ تے ونج تے بہہ گیا تے ہال کوں جھولی وچ ہلہا گھِدُس تے پچھوں آندی زنانی کوں آکھن لگا ___

"حور بی بی ___ ایہہ سامنا کوٹھا تیڈا اہے ___ ونج تے اندر بہہ تھی۔"

ایہہ سنڑ ناہا تے ملوانی نَبری تھی تے اُٹھی کھڑی تھئی ___

"وڑتاں ڈ کھاوے اندر ___ تیڈی کجھ لگدی ___ ڈائن ___ ٹوٹے کر ڈ یساں ہوندے وی تے تیڈے وی ___ میڈے ابّے دا بنا یا ہویا کوٹھا ہے تیڈا کا ئینی ___"

"چپ کر ونج بد بخت عورت ___ ایہہ نہ ہووے جو شیطان مردود میڈے اُتے سوار تھی ونجے تے میں تیڈی کھلوی لہا ساں۔"

"ہن باقی رہ گے کجھ شیطان دے کرن واسطے ___ شیطان دے اُستادا، کیا کریسیں کھلوی پٹ کے ___ ہاں ہکی تاں ڈھڑ وگھِدی ___"

ہالی ایہے گالھیں تھیندیاں پیاں ہن جو یکدم جنت نے ڈ و چار ہلا نگاں ماریاں تے ونج کراہیں حور بی بی دے والاں وچ ہٹ تھی گئی ___ اُوندی گُت جنت دے ہتھ وچ کیا آئی جو حور بی بی دی ٹرنگری تلے پھا تھئی ___

حور بی بی پہلے تاں ہکی بکی رہ گئی پر جئیں ویلے جنت نے ڈ وجھے ہتھ نال اُوندی کُکھ وچ گھو سے وٹ کے مارن شروع کر ڈ تے تاں حور بی بی دردکنوں ونج لیٹے سلیٹج گئی۔

حور بی بی دے ہال نے ماء دی ایہہ حالت ڈٹھی تاں کوکاں مار تے روون لگ گیا۔

عبدالقدوس کوں کجھ نہ سمجھ آندی پئی ہئی جو کیا کرے ___ منہ اچوں جیہڑھا گند چنگ آیوس، کڈھی گیا تے وَل ونج کے ڈ وہائیں کوں چھڑاون دی کوشش کرن لگیا ___ پر بڈھا بندہ ہا، ڈ وجھے پاسے جنت وچ پتہ نئیں کتھوں ایڈا زور آگیا کہ اِرک جو چھنڈ کیوس، عبدالقدوس پھرڑیاں کھاندا پرے ونج پیا پر ہتھ وچ قضاویں ہک ڈ نڈکوری آگیس ___ ول کیا ہا ___ عبدالقدوس کھڑا تھیا تے ناں ڈٹھس جو جنت دی ہڈی بھجدی پئی ہے یا پسلی، مردی ہے یا جیندی ___ ہوں ویلے ہس کیتُس جئیں ویلے جنت بُچ بُچ کے، بے سدھ تھی تے ڈھہہ پئی۔

"دُنجی شے تے ویہڑے دی وَشوں" ___

عبدالقدوس نے ڈ ندکوری ہک پاسے سٹی تے ساکن بہہ گیا ___ اُوندا جلال ڈ کیھ تے ہالاں دی لائن تاں پہلے ای بھج گئی ہئی پر جئیں ویلے اُوندی دید اُتوں جھات پیندیاں ہمسائڑیں تے پئی تاں عبدالقدوس ولدا کھڑا تھی گیا ___

"شرم کرو شرم ___ خدا دے قہر توں ڈ رو ___ بے لحاظ تے بے تمیز عورتاں۔"

___ ایں کنوں پہلے جو عبدالقدوس ہیا کجھ آہدا ___ ساریاں گچیاں چارے پاسے دیاں کندھاں توں ایہہ آہدیاں ہویاں غائب تھی گیاں جو "اَج مُلا چِھتا تھی گے۔"

عبدالقدوس نے ایڈوں فارغ تھی تے حور بانو کوں ونج اٹھایا— اُوندی ٹرنگڑی چاتی تے اُونکوں کوٹھے وچ بلہا آیا— باہر نکلیا تاں جنت اُونویں بے ہوش پئی ہئی — عبدالقدوس نالوں لنگھیا گیا— پر ڈو چار قدماں توں واپس ول آیا— آخر پینتر یہہ سالاں دی رفاقت ہئی تہوں جنت دے نال آتے بہہ گیا— اُوندی اَکھیں وچوں ہنجوں تر آیاں۔

''بدبخت اے— آپنی زبان دی کیتی چئی پئیں— تے میکوں وی بڈھپے وچ گناہگار کیتی— دوزخی کیتی۔''

مولوی عبدالقدوس دے گھر دی اَج دی روداد— رَلے ملّے تبصریاں نال ساری وستی وچ کھنڈ گئی— ہر کوئی آپنی آپنی رائے ڈیندا عصر دی نماز ویلے مسیت آوڑیا۔ اَج روز کنوں زیادہ رش ہا— وستی دے ملک توڑیں وی اطلاع تھی گئی ہئی۔او وی اَج نماز تے آیا ہویا ہا— ایہہ سارے لوک جاندے ہن کہ جو ملک روز مسیت نیں آندا۔ ہوں ڈینہہ آندے جڈݨ الیکشن ہوون یا ول کوئی خاص گالھ ہووے تے اَج دی کوئی خاص گالھ کوئی لکی چھپی کائینا ہئی۔

مولوی عبدالقدوس نے سلام ولایا— دعا منگی تے چپ کرتے اُٹھن لگیا تاں ملک نے کھنگورا ماریا اتے بولیا

''مولوی صاحب شئت تہاکوں جلدی ہے۔''

''نئیں نئیں!— کوئی جلدی کائینی— بس تھوڑا جیا بخار تھی گیا ہا۔''

''کوئی نی— میں ڈھیر وقت ناں گھنساں۔''

''جی— جزاک اللہ۔''

''گالھ ایہہ ہے مولوی صاحب جو معاملہ تاں تہاڈے گھر دا ہے— پر اے

ساری وستی وی اُوپری کائینی— ہکو گھر ہے— ڈو مہینے توڑیں تہاڈی گمشدگی تے ول اَج دی واپسی تے حالات....''

''ملک صاحب— میں پینتری سالاں توں بے اولاد ہاں— تے میڈی گھر والی ذرا مزاج دی تیز ہے— کون نی جاندا ایں گالھ کوں— میں شئت خدا دی رضا تے راضی راہواں ہا— پر اُوں بختاں والی نے میکوں مجبور کرڈتا جو میں عقدِ ثانی کراں۔''

''کیا— عقدِ ثانی؟''

''ہائیں— شرع وچ کیا شرم!— تے وَل میکوں تاں ضرورت اولاد دی ہے۔''

''پر— تساں مولوی صاحب۔''

''جیا ملک صاحب— میں جلالپور گیا ہم— میڈے کجھ تعلق دارا ہندے ہن۔ انھاں نے میڈا نکاح کراڈتے ایں بے چاری نال، طلاق یافتہ ہئی۔ میں سوچیا، کوئی نیں، میڈی وی خدمت کریسی تے میڈی ذوج دی وی— تے اوکوں وی آسرا مل ویسی، بے چاری، بے آسرا یتیم ہے تے چلو ہیں طرحاں جنت وچ ہک ہیا مکان ای سہی۔''

''اوتاں ٹھیک ہے مولوی صاحب— پر پہلی دے حق حقوق......''

''استغفراللہ ملک صاحب— میں بڈھپے وچ کیا ظلم کرنے اُوندے نال— اَج دی گالھ تاں تازی چوٹ ہے— وَل ہولے ڈاہڈھے— کم ٹُر ای پوندے۔''

کم کیا ٹُریا— گھر وچ حور بی بی دا قبضہ چنگی طرحاں مستحکم تھی گیا— پہلے ڈینہہ دی مار دے بعد جنت نے اَیجھی چپ ملی جو کھڑوے کوں سنگتی کر گھدس۔ نکر پانی ڈیونہ

ڈیو___ کپڑے لتے دا وی کجھ ہوش نہ ہا___ بس سارا ڈینہہ بانہہ سراندی ڈے،
آمرادیاں چیزاں کوں ٹرٹر ڈیہدھی راہوے ہا۔ عبدالقدوس کہیں کہیں ویلے اُوندی سراندی
ونج باہوے ہا___

''اٹھیں ہا بختاں والی___ کجھ کھا پی گھنیں ہا'' ___ پر جنت نے تاں شئت نہ
بولن دی قسم چا گھِدی ہئی۔

حور بی بی___ ویہہ، اکویہہ سالاں دی چوبکی نینگر ہئی___ بڈ قد دی سوہنی چٹا
چم تے گرولی___ مولوی عبدالقدوس تاں ہوندا تابعدار بن تے رہ گیا۔

حور بی بی___ ڈینہہ آکھے ہا تاں ڈینہہ ہوندا ہا___ جے رات آکھے ہا تاں
رات ہوندی ہئی___ پہلے پہلے تاں حور بی بی، مولوی صاحب دی ڈاہڈھی جی حضوری
کریندی ہئی___ پر ہولے ہولے سارے آکھے چا کھے___ ہک پاسے چار کھیونس۔
سارا ڈینہہ آندی ویندی پئی ہے___ ملکانی نال تاں سلوک کجھ چوکھا ہا۔ جے عبدالقدوس
کہیں ویلے کھوراتھیون دی کوشش وی کرے ہا تاں اوکوں ایویں جھنڑک ڈیندی جو شودے
عبدالقدوس کوں مُنتاوے آویندے۔ جوانی دی سیڑھ کوں بھلا بوی کھادا منڈھ کیویں جھل
سگدے۔

کجھ ڈینہاں بعد تاں حال اے تھی گیا جو حور بی بی سویرے دی ملکانی دے گھر
ونجے ہا تے شام کوں ولدی ہئی۔ ترے ٹائم دا روٹی ٹکر وی ملکانی دے گھروں آویندا ہا
۔عبدالقدوس کوں ڈاہڈھی گری چڑھدی___ پر بےوس ہا___ پر جیہڑھے ویلے بھوں
بےوسا تھیوے ہا تے حور بی بی دے بال کوں چوڑی کنوں اَپڑ تے الف بے پڑھاون شروع
کرڈیوے ہا۔

تے ول ہک ڈینہہ___ جئیں ویلے بجھ چڑھیا تاں___ مولوی عبدالقدوس

دا گھر بھاں بھاں کریندا پیا ہا___ تے حور بی بی دا تاں نشان اِی کو ئینا ہا۔
عبدالقدوس شودے ڈر چاونی___ بھلا کیا آکھے تے کیکوں آکھے___ ویندیاں
جے آپنا بال وی نال چاتی ونجے ہا تاں اُو دنیا کوں آکھ تاں سگدا ہا جو حور بی بی پیکیاں گئی
ہوئی اے___ پر اوتاں، بال کوں ای، عبدالقدوس دے گل ماری گئی۔
عبدالقدوس نے مسیت وچ بہوڑاں چھوڑ ڈتا___ بس ونجے تے نماز پڑھاتے
ولدا گھر___ وستی دیاں عورتاں ہن یا مرد___ سارے___ سارا ڈینہہ ہیں گھُس پھُس
کوں لگے راہندے___ اُو ایں گالھ تے یقین کروی گھنن ہا جو حور بی بی آپنے پیکے گئی
ہے تاں ایں گالھ تے یقین کون کریندا ہا جو ملک دا نوکر نازو وی آپنے پیکیاں گیا ہوئے۔
عبدالقدوس بھوں اَکتا تھی گیا___ کیڈے ونجے، کیندی سنے، کیں ڈو ڈیکھے۔ آپنی کرے یا
بال دی کرے۔
جنت پہلے تاں ٹرٹر ڈیہدی رہئی پر ہن ڈیکھ ڈیکھ مسکدی ہئی___ ہک
ڈینہہ جئیں ویلے ہر پاسوں مایوس تھی گیا تاں عبدالقدوس جھکی جھون گھت کے تے بال
کوں اَنگل لاتے جنت دی پواندی کول ونج بیٹھا۔
''جنت!___ بختاں والی، اُٹھی!___ آپنا گھر سنبھال___ اوتاں وا جھلوڑا
ہا___ آیا ہا تے گزر گیا۔''
جنت نے ہک نگاہ عبدالقدوس تے سٹی تے ڈوجھی بال تے___ نگاہ اَنجھی ہئی جو
اوکوں آپنی جند نکلدی محسوس تھئی۔ سمجھ گیا___ بولیا
''بختاں والی___ ایہہ معصوم ہے۔ ایندا کیا قصور؟___ ایویں سمجھ وا جھلوڑا
ہیکوں آپاں کوں ڈیون آیا___ '' جنت اُویں مُسکدی رہی۔
''اُٹھی___ آپاں ہیکوں عبدالقدوس بنیسوں___ مولوی عبدالقدوس۔'' پر

جنت نے منہ ڈو جھے پاسے ولا گھدا۔ مولوی عبدالقدوس بکدم ڈکھارا تھی گیا___ پہلے تاں اَکھیں وچوں واہندے ہنجوروکن دی ڈاڈھی کوشش کیتس تے ول پتہ نیں کیا یاد آئیس ،ہا کاں مار مار تے رووݨ لگ گیا۔

~~~~~~~~

ویندی رُت دی شام

اُوندا نکے لادناں تاں بھُل بھُلا گیا ہا پر ہݨ وتی دے چھوٹے وݙے سارے اونکوں اپا پیپ سݙیندے ہن۔ اپا پیپ ݙیکھݨ وچ چنگی شکل دا ہا۔ جیندے اُتے سہݨپ گھٹ تے بھول پݨ زیادہ ہا پر اوندا تلواں دھڑ اوندے سر دے حساب نال بھوں ای چھوٹا ہا۔ ہوسی اوندا قد ایہو کوئی سوا ترائے، ساڈھے ترائے فٹ۔ بیا خدا دا کرنا ایہو تھیا، جو ہک دفعہ بخار تھی گئیس جیندا اثر لتاں تے تھیا۔ اَملک تاں ناں مر بچیاں پر ادھ مویاں تھی گیاں۔ ایہہ اوندی ہمت ہئی جو اُو ول وی انھاں لتاں کوں گھیل گھال کراہیں ٹر گھندا ہا۔

اپا پیپ نکا جیہاں ہا جو اوندا پیو کنا ہیں گم تھی گیا........

آہدے ہن جو او وی بھولا تھی گیا ہا۔ لنگھݨ کوں تاں کافی عرصہ لنگھیا پر کوئی پتہ نہ لگیا۔ ماشودی لوکیں دے گھر پورہیا کر تے روٹی مانی دا آسرا کر ای گھندی ہئی۔ ایں طراں مالوکیں دے گھر تھاں ہو ہاری کرے ہا___ تے اپا پیپ ہک چولے وچ گلی گلی پھرے ہا۔ منہ تے کھڑاں تھیاں ہویاں تے پیروں ننگا۔

ایں عرصے وچ پتہ نئیں کتئیں اِیکوں چیتے کراڈ تا جو تیڈا ناں اپا پیپ ہے۔ بس
~~~~~~~~

اوں ڈیہاڑے دے بعد جیہڑھا وی پچھے ہا جو ____

''ووئے آپنا ناں تاں ڈس۔''

اپا پیپ چپ راہندا ہا پر انہاں کوں وی ایندی کمزوری دا پتہ ہا۔

''ووئے اے ڈیکھ کھِیلوں دا بھورا وی ڈیسوں ____''

کھِیلوں داناں سن تے ایندے منہ وچوں لیلوں وَہن لگ پوون ہا تے ول اُو بتراتے ہک خاص انداز وچ آکھے ہا۔

''اپاپیپ۔''

اے سُن تے سارے کِھل پوندے ہن تے ایہہ خود کھِیلوں دا بھورا گھِن کراہیں کنڈے دی چھان تلے چیولن بہہ راہوے ہا تے منہ وچوں واہندے لیلوں نال نال چولے دی بانہہ دے نال پونجھیندا راہندا ہا تے باقی دے سامنے گروان تے ڈھاندے راہندے ہن۔ انہاں ڈو جائیں تے بھون والیاں مکھیاں دی ہنگیر تے لیلوں دیاں لکیراں رَل کراہیں میل دی ہک عجیب شکل وجود اچ آ گئی ہئی۔

جیں ویلے کھِیلوں مک وَنجن ہا تاں اپا پیپ کہیں بئے دوکاندار دی سراندی ونج تھیوے ہا۔

''چاچا ____ تماشا ڈکھاواں!''

چاچا دوکاندار رُدھیا پیٹھا ہووے ہا تاں کنڑچھی چا تے اپا پیپ دے سر وچ مارے ہا۔

''چل بھج ونج ____ ڈیہدا نوی گاہکی دا ویلا ہے۔ آگے مفت خورا۔'' اپا پیپ چھوئ مار تے ولدا کنڈے تیلے بہہ تے منہ تے بھڑکن والیاں مکھیاں اُڈاون لگ پوندا ____ تے جے چاچا دوکاندار موڈ وچ ہووے ہا تاں آکھے ہا؛

''ہا ہن ڈکھا تماشا!''

''چاچا کھِیلوں ڈیسیں کہ مٹھی گگ!''

''ناں میڈے کول تاں اَج کجھ ای کائنی!''

اپا پیپ دے منہ دا رنگ پھکا تھی ویندا تے اَکھیں دا لشکارو سم ویندا۔ چپ کر تے کنڈے ڈو منہ کر تے ٹرن لگے ہا تاں دوکاندار کِھل پووے ہا۔

''آووئے آ۔ ایہہ گھِن لئی دا بھورا گھِن ____''

اپا پیپ وی بتری کُھل ویندی تے لیلوں چولے دے گروان کنوں تلے ڈاہون لگ پوندے۔

لائی دا بھورا کھیسے وچ پاوے ہا تے وَل پچھ وچ ہتھ ڈے تے بانہہ زور زور دی بھنواوے ہا اَتے کلکتی چلاون دا تماشا ڈکھاوے ہا۔ کہیں ویلے منہ تے کھڑا ہتھ ڈے تے انجن دی آواز کڈھے ہا تے کہیں ویلے پیراں دی تراپڑ تراپڑ نال گھوڑے دے بھجن دا تاثر بنیندا تے ڈیکھن والے کِھل کنوں ولیٹج ویندے۔

شام تھیندی تاں اُوندی ماء ہٹکل وچ روٹی مانی جمع کر تے آوے ہا تے اپا پیپ کوں کنڈے تلوں آن اُٹھاوے ہا۔

وستی دے ہک پاسوں وڈی نہر واہندی ہئی ____ جمعے دے جمعے ما اونکوں نہر تے گھِن ویندی، اونکوں دَھویندی تے اوندا چولا وی دُھویندی تے جیں ویلے اپا پیپ منہ شوں لشکا کھڑے ہا تے ول آپنے دھوتے چولے دیاں بانہیں کنج تے آکھے ہا۔

''اماں نہر دے پار چل ____ ماسی دے گھر۔''

''وے کیا پئے ماسی دے گھر، پچھلے جمعے تاں گئے ہاسے۔''

''اماں مونجھا تھی گیاں!''

''چاندی آن تیڈی مونجھ کوں۔ ماسی واسطے تاں مونجھ نیں آندی، ایں آکھ جو شبو واسطے مونجھ آئی ہے۔''

اپاپیپ کھِل تے مادی کنڈ نال ولھڑ ونجے ہا تے منہ وچوں لیلوں ڈاہن لگ پوندیاں تے ول جڈاں اپاپیپ کوں بخار تھیا تاں ماشودی آپنی وقصت دے مطابق کوئی حیلہ نہ چھوڑیا۔ پہلے پیرفقیر___ ٹوٹے ٹوٹکے___ ول حکیم___ تے جیں ویلے ڈاکٹر تائیں پجی تاں خرچہ وی جواب ڈے گیا ہا تے اپاپیپ دیاں جنگھاں وی مریج گیاں۔

پر اُوں وستی دا ڈاکٹر کاروبار نہ کریندا ہا___ ڈاکٹری کریندا ہا۔ ایں گالھوں اپاپیپ دا علاج، جتنا تھی سگدا ہا،تھی گیا___ تے جنگھاں وچ وی اتنا ساہ پے گیا جو اُو اُٹھی تے کھڑ وی سگدا ہا تے جنگھاں گھِیل گھِیل تے ٹُر وی گھِندا ہا پر گھوڑے دے بھجن والا تماشا ہن اُوندے وس کنوں باہر ہا۔ کہیں ویلے جو کھلدا کھلدا آپنے پیراں کوں ڈیکھے ہا تاں اوندیاں ہنجوں وی لیلوہاں دے نال رَل ویندیاں ہَن۔

عمر دے حساب نال اپاپیپ ہن جوان ہا پر اماں بڈھڑو تھی گئی ہئی۔ اتنی بڈھڑو جو ہک ڈینہہ اماں کوں اے صدمہ وی گھِن لتھا کہ اوندی بھیݨ نے اپاپیپ کوں نکے لا داسانگا ڈیوݨ توں صاف انکار کرڈتا ہا۔

''کیہڑھا گُن ہے تیڈے پتر وچ___ لولھا،لنگڑا، بدصورت___ ساڈی دھی دی چیل تونزیں نیں پجدا۔ کھٹݨ کماوݨ توں محتاج تے میلا چکڑ___ اساں کیویں ڈیہدیں ہوئیں آپنی دھی کوں دوزخ وچ سٹ ڈیوں___ مویا اپاپیپ___ آپنے لیلوں تاں پونجھ نیں سگدا، اَساڈی دھی کوں کتھوں کھویسی، پویسی۔''

مادے مرݨ دے بعد اپاپیپ دا دنیا وچ کوئی نہ رہ گیا پر اُوندی زندگی وچ انقلاب جیہا آ گیا___ او گالھا اپاپیپ جیہڑھا وستی دیاں گلیاں دا کھیڈ تماشہ ہا تے سارا ا

ڈینہہ کنڈے تے تکے ہہ تے شام کوں مادیاں روٹیاں دی تانگھ لا بہندا ہا___ سارا ڈینہہ وستی وچوں گم راہوݨ لگ پیا۔

تے ول ہک ڈینہہ شام کوں لوکاں نے عجیب تماشا ڈٹھا___ ہک کھوتے اُتے اپاپیپ نے ڈھیر ساریاں لانڑیاں دیاں سکیاں لکڑیں لڈیاں ہوئن___ منہ وی صاف ہے تے لیلوں وی نیں واہندے تے جے کوئی وہے ای پووے تاں اپاپیپ کھیسے اچوں ہک دھوتی ہوئی لیر کڈھ کے اُونکوں پونجھ گھِندے۔ لوک حیرت نال تکن___ تے ول اپاپیپ تے کھوتا، ڈوہیں چاچے گاموں کھیر والے دی ہٹی دے سامنے رک گئے۔

''اوئے اپاپیپ! کتھ رہ گئیں ایڈے جیہاڑے تے اے کیتی کیا وَدیں___ لگدے کوئی نواں کھیڈ تماشا ہے___ تے اے کھوتا___؟ ایہ تاں میکوں چوری دا لگدے۔''

اپاپیپ دیاں اَکھیں اچوں ہنجوں نکل آئے۔ اُوں نیں کھیسے وچوں لیر کڈھی تے انھاں کوں وی پونجھ گھِدا___ اے رنگ ڈیکھ تے چاچا گاموں وی چپ کر گیا۔

''چاچا! ایہ کھوتا مانگواں ہے تے لکڑیں میں مارن پورے چھی ڈینہہ___ وِکاوݨ___ گھِنسیں___؟''

''لکڑیں تاں میں گھِن گھِنساں___ پر توں کیا گھِنسیں، لئی، گِگ، کھِیلوں یا وَل برفی___!''

''ناں چاچا! میں ایہہ چیزاں کھاوݨ چھوڑ ڈِتن۔ منہ میلا تھیندے، کپڑے میلے تھیندن___ میں تاں ڈاوآنے مُل گھِنساں!''

''ہلّل ہلّل ہلّل___ چاچا گاموں وی حیران تھی گیا___ توں اپاپیپ ہیں یا کہیں انگریز دی روح روحانی!''

''میں اباپیپ ہاں چاچا___ لڈ گھندئیں تاں گھِن، ناں تاں___!''

''ایہ گھِن اَٹھ آنے___ ڈاہ آنے دابار کا ئینی۔'' اباپیپ نے اَٹھ آنے کھیسے

اِچ پاتے تے لڈ ہولی کر ڈتی تے ول وَنج تے نہر دے کنارے ٹُرٹُر ماسی دے گھر والے

پاسے ڈیکھن لگ گیا___ تے ایہو ای اوندا روز دا معمول بن گیا۔ وستی دے لوکاں وی

اینکوں ایندے حال تے چھوڑ ڈتا۔

اباپیپ واسطے وی رب نے جیون دا سانگا بنا ڈتا___ تھیا اِیں جو ہک ڈینہہ او

معمول دے مطابق نہر دے بنے تے بیٹھا ہا تھیا جو کہیں بال دے رووݨ دی آواز آئی

___ اباپیپ ڈٹھا جو ہک چھی ست مہینیاں دا بال ہواں دے بوٹیاں دے نال مٹی تے پیا

رونداہا۔ اوں نیں پہلے تاں ایکوں ڈکھالا مجھیا تے ول بھج تے بال چا گھِدس۔ وستی وستی

جتھاں تک اباپیپ داوس چل سکیا او پہنچیا___ پر بال دا کوئی ولی وارث نہ بن سکیا۔

ایں دوران بال وی اوندا ہیلکا تھی گیا ہا۔ اباپیپ دی زندگی وچ ہک نواں چیلنج

آ گیا ہا اَتے اوں آپݨی زندگی اُوں بال دے ناویں کر ڈتی جیندا ناں اُوں نے اللہ ڈیوایا

رکھیا۔

اباپیپ نے ہیا وی بھبھر مارݨ شروع کر ڈتا تے جتھ روپے دی مزدوری کریندا ہا

___ اتھ ڈو دی کرݨی شروع کر ڈتی۔

اللہ ڈیوایا کجھ چوکھا تھیا۔ تاں اونکوں سکول وی داخل کرا ڈتس___ ہُݨ وی نہر

دے بنے تے اُوویں روز شام کوں اباپیپ بال سمیت ونج بہندا، تے ٹُرٹُر نہر دے پار اُوں

آبادی والے پاسے ڈیہدا راہندا ہا۔

ڈیوایا سیانا تھیا تاں اُوندے کنوں پچھدا۔

''ابا نہر دے ڈو جھے بنے تے کیا ڈیہدیں؟''

اباپیپ دا ٹھڈا ساہ نکل ویندا۔

''پتر اڈاندا آپݨی جاتے پہنچے بغیر اَدھ وچ کھڑا راہوے تاں اونکوں کیا کریندے

؟ تلتبر مریندے ناں تے پتر اِتھ کر میں روز تلتبر کھاوݨ آنداں۔'' اے سُن تے ڈوائے

کوں سمجھ تاں ناں آندی پر اُو سر ضرور ہلا ڈیندا۔

اباپیپ بڈھڑا تھیندا گیا___ تے اللہ ڈیوایا جوان۔ اُوندی جوانی کوں ڈیکھ

ڈیکھ اباپیپ درود شریف پڑھ پڑھ پھوکے ڈیندا راہندا جو کہیں دی نظر نہ لگ ونجے۔

ڈوائے نے ڈاہ جماعتاں پاس کیتیاں تاں اباپیپ خوشی کنوں پُھنڈیا نہ ماندا ہا۔ ہک ہک

بندے کوں ونج تے ڈسیئس تے ساری وستی اچ اِلاچی دانے ونڈ ایونس___

ہݨ لوکاں دے دِلاں وچ اباپیپ واسطے ہک احترام پیدا تھی گیا ہا۔ اوں نیں

وی آپݨیاں سکاں پوریاں کرݨیاں ہن تے ایں خاطر اُوں نے ڈوائے دی شادی واسطے

چھوہر گولݨ شروع کر ڈتی۔ وَسوور کھاݨ دی دھی اونکوں بالکل شَیوآلی کار لگی تے اوں نیں

ڈوائے دی دعا خیر پڑھ چھوڑی۔ منگݨی دی گالھ تھئی تاں اباپیپ دی چھِرکی نکل گئی تے او

بولیا؛

''منگݨی چھوڑ وہن شادی ای کریسوں۔''

ول شادی دا ڈینہہ وی اَن پہنچا۔ ڈوایا سکول وچ ماسٹر لگ گیا ہا۔ اُوندی برات

وچ ڈاہڈا شور شرابا ہا تے اباپیپ خود اوں گھوڑے دی واگ پکڑی ودا ہا جیندے اُتے ڈوایا

گھوٹ بنیا بیٹھا ہا۔

شادی تھی گئی سب آئے گئے تھی گئے تاں روز آلی کار اباپیپ نہر دے بنے تے

ونج پہنچیا___

اَج اُوندے نال ڈوایا تے اُوندی ذال وی ہئی۔ اُوں نیں نہر دے اُوں پار ڈٹھا

تاں روپیا ___ پٹکے دے پاند نال اَکھیں پونجھ تے پتر تے نونہہ کوں سینے نال لا گھِدس ___ تے آکھن لگا

''پترا! اَج میں خوشی کنوں روپیاں۔''

گگی

گگی آکھن کوں تاں ڳالھی ہئی۔ پر آپنیاں ڳالھیں نال سیانیاں دے کن کپیندی ہئی۔ عام طور تے بے بختی، اینویں کھِل کنوں گنگ تھئی وڈی راہوے ہا۔ جے کھلے نہ ہا تے ول ڳالھیں کریندی ہئی تے ایندیاں ڳالھیں توں چاچا بختو ڈاہڈھی خندق کھاندا ہا۔ کیوں جو ڈینہہ لتھے وتی دے ڈینہہ لاہ والے پاسے اُوندے دیرے تے روز رات دا کٹھ ہوندا ہا۔ گُڑ رلے تماخوں والے حقے پئے چھکیچن ہا تے نال نال دیرے دمائیں وی رونق دے طور تے شکر والی کالی چامٹی دے گھوگھڑیاں وچ بتو چوکیدار وٹ ڈیندا اوداراہندا ہا۔

چاچا بختو ہک سوٹا چھکے ہا تے ہک گھُٹ چا دا سُرک تے آپنے طرفوں کوئی ڈاہڈھی سیانی ڳالھ کرے ہا یا کہیں جھیڑے دا پنچائتی فیصلہ سنا وے ہا تاں سارا مجمع ایویں چھوٗ مار ویندا ہا جیویں مچھر کوں ڈیکھ کے کرِڑی چھوٗ مار ویندی ہے، ڳالھیں جو سیانیاں کریندا ہا۔ پر اتھاوں کتھاوں گگی وی ہمیشہ ہوں ویلے ڈکھالی آڈیندی ہئی جئیں ویلے چاچا بختو آپنے سہنڑپ دا شملہ اُچا کیتی بیٹھا ہوندا ہا۔ ول او ڳالھی کھِلدیاں کھِلدیاں کوئی اَنجھی ڳالھ کر ڈیندی ہئی جیکوں سن تے چاچے بختو کول ڈیون کوں کوئی جواب ناں رہ ویندا ہا تے ول

آپنی شرمساری کوں لکاون کیتے ساری کاوڑ چوکیدار تے کڈھے ہا۔ جوتوں لیڈا کم چور ہین۔ لیڈا نالائق ہین کہ روز ہمکن دے باوجود ایں موئی ڳالھی کوں دفع نیں کر سگدا۔ جو سائیاں دی پَر ہاں اج آکے ڳالھ دی چس ونجا ڈیندی ہے۔ پر او دِل وچ ایہو سوچے ہا جو شاید آپنے آپ کوں سیانا سڈاون دا طریقہ ایہو ہے جو جیندی ڳالھ دا تہا کوں جواب نہ آوے اوکوں کملا آکھو، ڳالھا آکھو___ تاں جو لوک تہا کوں سیانا مجھن۔

گگی کون ہئی تے کتھوں آئی ہئی___ تے ایندے ماپیو کون ہِن۔ ایندے بارے جتنے منہ اُتنیاں ڳالھیں___ پر ہک ڳالھ جیندے توں کوئی انکار نہ کر سگدا ہا، اے ہئی جو ایہ ڳالھی 1973ء دے سیلاب دے بعد ایں وستی وچ آوڑی ہئی۔ ایہا کوئی چھی ست سال دی ہوسی تے ایں پاروں لوک آہدے ہِن جو ماپیو شودے سیلاب اچ بُڈ مَرے تے ایہ کلہی جِند دِھکے دھوڑے کھاندی ایں وستی وچ آ پئی۔ چار پنج سال تاں ایں نے چپ دا روزہ رکھیا۔ نہ کھلے ہا نہ روندی ہئی۔ کہیں نے ٹکر بھوراڈے ڈِتا تاں چہول گِھدس ناں تاں رات جتھ آ گئی اُتھائیں سم پووے ہا۔ کوئی لکھ بلواوے ہا، مارے ہا، کُٹے ہا___ نہ ایندے منہ وچوں کوئی لفظ نکلدا ہا تے نہ اکھ وچوں ہنج۔

پر ہک ڳالھ ہئی___ جتھ کتھائیں شادی تھیندی ہووے ہا تاں دھیتے گھر ضرور ونج وڑدی ہئی تے ول ہوں ویلے توڑیں کنوار کوں ٹُر ٹُر ڈیہدی راہندی ہئی جئیں ویلے توڑیں اُو آپنے بنڑے نال مکلاناں ونجے ہا۔

جئیں ویلے تک گگی چپ رہ گئی تاں سارے ایہو سمجھدے ہِن جو شودی اللہ والی ہے، نیک باہنی ہے تے شادی والے گھر اُوندے آون کوں نیک شگون سمجھیا ویندا ہا۔

تے ول چار پنج سالاں دے بعد ہک ڈیہاڑے انوکھڑی ڳالھ تھی گئی۔ گگی بول پئی تاں ساریاں نے آپنا فیصلہ ایں ڳالہوں واپس گِھن گِھدا جو اے تاں بولیندی ہے،

کھلدی وی ہے، روندی وی ہے۔ ایں ڳالھوں اے ڳالھی تاں تھی سگدی اے پر اللہ والی نئیں تھی سگدی۔

تے ول ہک ڈینہہ او ویلا وی آیا جو وستی دے ساریاں نیک بختاں نے ایں چھوہر کوں چندری بھوتری داناں ڈے تے شادی خوشی دے موقعیاں تے ایندے آون تے سخت پابندی لاڈِتی۔ اے ایں جو جئیں ویلے رحیمن ذیلدار دی دھی پرنجن دے بعد مکلیجن لگی تاں گگی نے شور پاڈِتا جو کنوار دے نال او وی ویسی___ بھلا اُتھ کر ڳالھی دا کیا کم___ ایں ڳالھوں اوکوں دھڑکے دھباچے ڈے کے ہک پاسے کر ڈِتا گیا تے برات روانہ تھی گئی۔ ہوں ڈینہہ پہلی دفعہ لوکیں ڈِٹھا___ جو گگی دیاں اکھیں وچوں ہنجوں ہِن۔

ایہا کوئی گھنٹہ ڈیڈھ گزریا ہوسی جو پوری وستی وچ دھاڑ دھاڑ پے گئی___ برات والی بس اُلٹ گئی___ تے نویں کنوار ریڈ زخمی ولدی گھر آ پہتی تے ایں سارے حادثے دی ذمہ داری گگی اُتے آن پئی___ جو چندری بھوتری نہ روے ہا تے نہ بس اُلٹے ہا۔

بس، بس دا اُلٹن کیا ہا___ شودی ڳالھی وی راہندی سہندی تقدیر وی مونڈھی تھی گئی۔ پہلے تاں عام لوک ول وی اُوندے نال ہمدردی کریندے ہِن تے سیانے سمجھدار منہ لکیندے ہِن پر ایں واقعے توں بعد سیانیاں دے بھتاں وچ پتھر تے عام لوکاں دے رویے وچ نفرت آ گئی۔

او گگی اِنہاں ڳالھیں کوں کیا سمجھے ہا جو لوکیں نے اچھی تے بری تقدیر اُوندے کھلن تے رووݨ نال گنڈھ چھوڑی ہے۔

تے ایہہ وی انسانی طبیعت دا خاصہ ہے جو جئیں ویلے انساناں دا وہم انھاں واسطے یقین بن ونجے تاں وَل بے معلومیں وا جھلوڑے دی ڈائن وانگوں دکھالی ڈیون لگ

پوندن۔ گگی نال وی ایہو تھیا۔ عام تام شادی والے گھراں وچ تاں جھڑکاں کھا کرائیں اوڈھر تھی ویندی ہئی۔ پر جیئیں ویلے بلقیس دی شادی تھیون لگی تاں لوکیں ٹل دا زور لا گھدا، گگی نہ بلٹریں ہئی تے ناں ہلی۔ کہیں چھمک ماری تے کہیں کھلا بجا کیتا۔ کہیں جھنڑ کیا تے کہیں تھڈے مارے پر لگدا ایویں ہا ___ جو گاٖلھی پتھر دا بے جان بوتا بن ٖگئی ہے۔ جیہڑھا ٹُرٹُر بلقیس کوں ڈٖیہدا پیا ہا۔ ایہہ ساری دھاڑ پٹ ڈٖیکھ کے بلقیس وی اُدھر تیج ٖگئی منہ توں گھُنڈ لہا چھوڑیس تے آپنے مستقبل کوں گاٖلھی گگی دی نحوست توں بچاون واسطے، ہتھ بدھ تے اُوندے سامنے آ تے کھڑ ٖگئی ___

پتھر وچ جیویں جان پے ٖگئی ___ تے ول او موم بن تے ویہہ ٖگیا ___ گگی چپ کر کے چلی ٖگئی ___ لوکیں سُکھ دا ساہ گھدا جو نحوست ٹل ٖگئی پر تقدیر لکھن انساناں دے وس دی گاٖلھ تاں نئیں ___ شادی دے ڈٖو مہینے دے بعد بلقیس دے گھر والے کوں ڈٖاندے ٹکر ماری تے او وی رَنڈِ تھی ماپیو دے در تے آ بیٹھی ___ اُوندے واسطے تاں ول وی ماپیو دا در ہا ___ پر وستی والیاں نے رَل کرائیں گگی کوں وستی وچوں کڈھ چھوڑیا۔

بوچھن والے پیر نے وی اعلان کر ڈٖتا جو گگی ہن وستی وچ وڑی تاں وستی والیاں تے او مصیبت آسی جو سارے تباہ تے برباد تھی ویسن تے بھلا جانڑ بُجھ تے آپنٖی بربادی کون چاہندے ___ پنچائت تے فیصلہ ڈٖے ڈٖتا جو ہن جیکر او گاٖلھی وستی آون دی کوشش کرے تاں بے شک اُوندیاں لتاں بھن چھوڑو۔

گگی وستی اچوں باہر کڈھ ڈٖتی ٖگئی ___ لوکیں دے منہ تے رونق ول آئی تے گگی دیاں ناں اوکھلاں رہ ٖگیاں تے نہ گاٖلھیں ___ وستی کنوں پرے پرانے تلا دے ہنے تے بیٹھی راہوے ہا تے کالے راپھے وچ اُنگلیں پوڑ کے منہ تے تلک تکولے لاتے کنواریں وانگ مسکدی راہندی ہئی۔

ویلا کجھ اگوں تے ہیا گزریا۔

لوکاں دے دل وچوں گاٖلھی دا خوف گھٹ تھیندا ٖگیا لیکن وستی دی چار دیواری نہ ہوون دے باوجود گگی واسطے اندر آون دا کوئی رستہ نہ ہا جو او وستی وچ آ کے بلقیس دے اُوں پتر کوں ڈٖیکھ سگدی جیہڑھا ہن خاندان دی جائیداد دا کلہا وارث تھی جمیا ہا۔ کیا تھیا جو پیو نہ ریہا ہا۔ لاڈٖ سا ہوون واسطے نانا جو ہا پیا ___ تے ول ہک ڈٖینہہ ایہہ لاڈٖلا رستہ بُھل کراہیں کُھدے نال کھیڈ دا پرانے تلا والے پاسے آ نکلیا تے کُھدا اوتھیندے وتھیندے پرانے تلا دے کھووانگے جھکے راپھے وچ ونج پیا۔

بلقیس دے پتر دیاں چیکاں کیا نکلیاں ___ پوری وستی وچ چیکوہا کر پے ٖگئی ۔ ہک لحظے وچ ساری وستی پرانے تلا تے جمع تھی ٖگئی ۔ بلقیس ڈھاں مار مار کے روندی پئی ہئی ۔ ہر بندہ اُوندے پتر کوں پرانے تلا وچوں کڈھن کیتے آپنیاں تجویزاں ڈٖیندا کھڑا ہا تے بلقیس دا پتر جتنا ہتھ پیر مریندا ہا اتنا ہی راپھے اچ پریندا ویندا ہا تے ول کجھ دیر بعد او گچی توڑیں پُر تیج ٖگیا۔ جھکے تے گندے پانی وچ لوڈٖے آون پے گئے ہن۔ چھوہردے نانے کوں گھیرے آندے پئے ہن تے شہتیر وانگوں کڑیل جوان ہنے تے کھڑ تے باہیں کوں چک مریندے پے ہن۔ پر تلا وچ لہون دی ہمت کہیں کوں نہ تھیندی ہئی۔ بھلا ڈٖٹھی بھالی موت کوں کون ٖگل لیندے۔

تے ول کہیں پاسوں گگی آ نکلی ___ میل کنوں چکڑ تھئی ہوئی۔ کھارے جیڈٖا اسر کیتا ہویا بلقیس کوں روندا ___ دھاڑیں مریندا ڈٖیکھن لگ پئی ___ ہک لحظہ گزریا ___ بلقیس دے پتر دے منہ وچوں بھوں اُچی تے دردناک چیک نکلی تے راپھا اُوندے منہ تئیں آ ٖگیا۔

گاٖلھی دی چِھر کی نکل ٖگئی ___ اُونئیں بلقیس کنوں موڑ گِھدا تے پرانے تلا دے

راپھے وچ دھوچا کڈھائیس ____ لوکاں دیاں زبانیں کوں تالے لگ گئے۔

بلقیس دیاں دھاڑیں بندتھی گیاں ___ تے ہن گاٖلھی دے راپھے وچ تھپا کے مارن دی آواز ای گُل آواز ہئی۔ اُو چھوہر توڑیں اَپڑ تاں، گئی پر اُتھ کر چھوہر دا نشان مٹ گیا ہا تے ڈٖیہدے ای ڈٖیہدے کجھ دیر بعد گاٖلھی لگی دا نشان وی مٹ گیا۔

اگلے ڈٖینہہ تلاوچوں ___ ڈٖو لاشاں نکلیاں ___

ہک چھوہر دی تے ہک گاٖلھی وی ___ حالت اے ہئی کہ اونکا معصوم چھوہر گاٖلھی دے سینے نال لگیا تے اُوندیاں باہیں دے کمنداچ جکڑیا ہویا ہا۔ اے ڈٖیکھ کراہیں لوکاں دیاں اَکھیں وچوں ہنجوں آ گئے۔

ڈٖوہیں لاشاں ڈٖو انساناں دیاں ہن۔ پر لوکاں دیاں اَکھیں وچوں نکلن والے ہنجوں پتہ نئیں، ڈٖوہاں وچوں کیندے واسطے ہن۔

حفیظ خان کی دیگر کتب

کچ دیاں ماڑیاں	سرائیکی میں ڈراموں کی پہلی کتاب (اکادمی ادبیات پاکستان سے ایوارڈ یافتہ)	1989ء
ویندی رُت دی شام	سرائیکی افسانے (اکادمی ادبیات پاکستان سے ایوارڈ یافتہ)	1990ء
ماما جمال خان	سرائیکی میں بچوں کے ڈراموں کی پہلی کتاب	1990ء
اتفاق سے نفاق تک	پاکستان کی آئینی تاریخ کا ایک فسوں خیز باب	1993ء
یہ جو عورت ہے	اُردو افسانے	1997ء
پہلی شب تیرے جانے کے بعد	نظمیں	1999ء
خواب گُلاب	بچوں کے سرائیکی ڈرامے	2003ء
اندر لیکھ دا سیک	سرائیکی افسانے	2004ء
رُنگھڑے پندھ	سرائیکی ڈرامے	2005ء
رفعت عباس کی سرائیکی شاعری	تحقیق وتنقید	2006ء
خُرم بہاولپوری: شخصیت، فن اور منتخب سرائیکی کلام		2007ء
حفیظ خان کی کہانیاں	اُردو کہانیاں	2007ء
اِس شہرِ خرابی میں	منتخب کالم	2008ء
سرائیکی ادب: افکار و جہات	تحقیق وتنقید	2009ء
مآثرِ ملتان	ملتان کی غیر جانبدارانہ تاریخ	2011ء

کلامِ خرم بہاولپوری	منتخب سرائیکی کلام	2013ء
ڈھیر ڈیہناں دا قصہ	سرائیکی تحقیق و تنقید	2014ء
رت جگوں کی مراد	تحقیق، تنقید تاثرات	2016ء
پٹھانے خان	سرگذشت	2017ء
ادھ ادھورے لوک	سرائیکی ناول	2018ء
ادھ ادھورے لوگ	اردو ترجمہ	2018ء
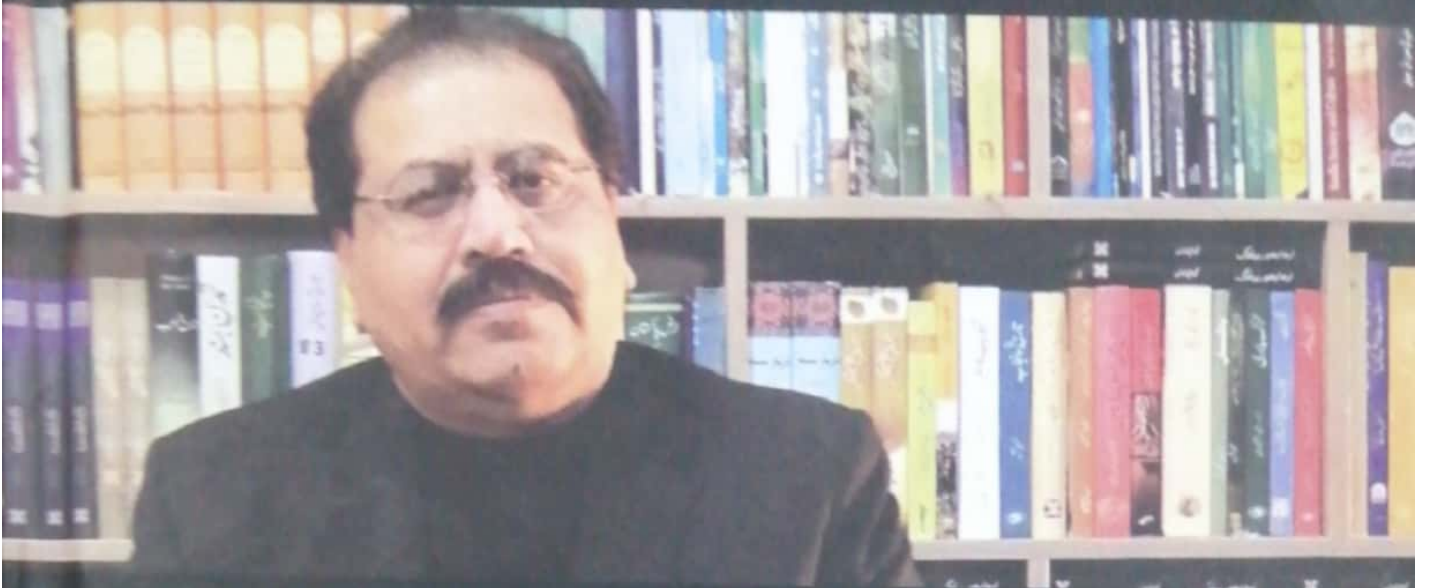
حفیظ خان دے افسانیاں وچ زندگی دا احساس وی واضح طور تے نظر آندے۔ انہاں دے افسانیاں دے کردار آپنی سا گی اصلی شکل صورت وچ ساکوں آپنے آسوں پاسوں بھجدے دُرکدے نظر آندن۔ انہاں دا ہر کردار آپنی جاتے ہک علامت ہے۔ ہک استعارہ ہے جہڑا حفیظ خان دے مقصد دی ترجمانی کریندا معلوم تھیندے۔ حفیظ خان دی مشاہداتی اَکھ بہوں سجاک تے سوجھل ہے۔ اووسیب دیاں محرومیاں، بے نرواریاں، کھپاریاں تے وسیبی لاہی چاڑھی کوں بہوں کولہوں کنوں ڈیکھدن، اُوندا تجزیہ کریندن تے "نیٹ زرلٹ" قاری کوں پیش کر ڈیندن۔ انسان دیاں خواہشاں، اُمنگاں آرزوواں، سِکاں، سدھراں کوں بیان کرن دا انہاں کول ہک خاص انداز ہے تے حالات دی نقشہ لکائی ایں کریندن جیویں او خود اُوں کیفیت وچوں گذر چکے ہوون۔

ظفر لشاری

1990ء

ملتان انسٹیٹیوٹ آف پالیسی اینڈ ریسرچ، ملتان
email: insafond@yahoo.com

ISBN: 978-969-9782-18-3
9 789699 782183
Price: 250.00